YENİ

SES

SANAT EDEBİYAT SOSYOLOJİ

SORDULAR ADRESİNİ

ÇEŞMEYE KARŞI DEDİM

ÇANAKKALE İÇİNDE

AYNALIÇARŞI DEDİM

Necip Fazıl KISAKÜREK

Resim: Eren Eyuboğlu

YENİ
SES
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:
Yusuf AHISKALI
Sayısı 15 Kr.
Adres Galata D. Limanları karşısında No. 89
Sayı: 4(8)
GÜVEN BASIMEVİ
Her Ay:

Yolda Düşündüklerim:

Bir müddet evvel başlıyan yeni ve eski davasını bu sayı ile açıyoruz.

Bir ay kadar çıkamamamızın sebebi iddiamızı eserimizle göstermek için hazırlanmaktı. Şimdiden sonra muntazam olarak çıkacak SES'lerde gençliğin hakiki kuvvetini göreceksiniz.

Gençliğin Davası

Yazan: Y. A.

Gençlik davasının yangını sönmemiştir. Yangına kibritle oynayan bir çocuk sebeb olmuştur. Fakat iş büyümüştür.

Bu davanın sebebleri Avrupa'daki yenilik, eskilik ile mukayese edilmiyecek kadar çoktur.

Filvaki bir inkılâb yaptık. Hilâfeti attık. İçtimai hayatımız değişti. Bu hâdiselerin görüş üzerine tesir etmemesi gayri kabildir. Hâlâ Abdülhamid tesiri ve yahut tesirinin tesiri yetişen ve yahut yazmakta bulunan kimseler elbette ki yeniler taraıfndan beğenilmeyecektir. Kadının hayatımıza girmekle bir sürü his alış verişlerini tahlil etmek fırsatı genç romancılara çatmışken ve bundan başka dünyayı alâkadar eden içtimaî meseleler karşısında bulunurlarken hâlâ sevgilisi zabitmiş, bilmem sonra ne olmuş, bunun üzerine Nezahet ondan ayrılmış, gibi mevzu itibarile âdi ve anlatış itibarile ruhi bir tahlil bulunmıyan romanlara karşı elbette ki isyan edeceklerdi.

Bu işin edebiyat tarafı. Bir müddet evvel başlamış olan yenilik eskilik davası da bundan başka bir şey değildir Davada bulunan gençler ruhlarında eskilere karşı bir isyan duydular ama ne istediklerini iyi bilmediler.

Halbuki en mühim mesele gençliğin siyasetle uğraşması, memleketin mukadderatı üzerinde fikrini işletmesidir

Gençler siyasi hayatla erkenden temasa getirilmeli, hazırlanmalı. Kanunlar müsaid olduğu halde şimdiye kadar otuz yaşında bir mebus meclise girmemiştir. Değil mebus, belediye meclisi idaresine âza bile.. Meselâ Avrupa'da bazı siyasilerin 25 veya 27 yaşında meclislere girdiklerini biliyoruz. Türk gençliğinin kafasında yüksek siyasi fikir ve kabiliyet yok mu ki..

Gençlerin fikirleri siyasî muhitlere yanaştırılarak öğrenilmediği gibi ellerinde neşir vasıtaları da yoktur. Gündelik gazeteler inhisar altındadır.

Ellerinde bulunan yegâne vasıtı mecmua olacaktır. Halbuki siyasi olmak için verilemiyecek bir kefalet isteniyor.

Memleketin menfaati için söylenecek fikirlerimiz kafamızda filiz halinde ölüyor. Bu bir zarardır.

Onun için siyasi muhitlere daha çok yanaştırılarak fikirlerimizden istifade edilmesini ve siyasî fikirlerimizi yazmak imkânlarının olabildiği kadar bize verilmesini istiyoruz.

KERVAN

YEDİ RENKLİ PEYGAMBER KUŞAĞININ ALTINDA,
KERVANIM YOLA ÇIKTI.. ÖNCÜSÜ KIR ATINDA...

BENDEN EVVEL

DÜŞÜNÜYORUM... BENDEN EVVEL ZAMAN VAR MIYDI,
HAKİKATLER BOŞLUĞA BAKAN AYNALAR MIYDI?

CÜCE VE DEV

MEVSİMLER CÜCELERE TEF ÇALIYOR GERDEKTE,
DEVİN YALNIZLIĞINI SULAR BESTELEMEKTE.

ŞAİR

BEN ŞAİRİM, GAİBİ AÇAN USTA ÇİLİNGİR,
ÖLMEDEN ÖLENLERİN BAŞINDA MÜNKİR NEKİR...

AKIL

KOCA AKIL, BİLMECE SALINCAĞINDA ÇOCUK,
BİR UFACIK FIÇICIK, İÇİ DOLU TURŞUCUK.

OTUZ ÜÇ YIL

OTUZ YIL SAATIM İŞLEMİŞ, BEN DURMUŞUM,
GÖK YÜZÜNDEN HABERSİZ, UÇURTMA UÇURMUŞUM.

Necip Fazıl KISAKÜREK

Halkın San'at Anlayışı

Yazan: BEDRİ RAHMİ

Halk deyince aklıma gelen şey; halk kelimeini hayatında ancak bir iki defa kullanan ve kendisi için bütün dünyada yazılan muazzam yığınları bir türlü vakit bulup okuyamıyan bir kütledir.

Ben kendi hesabıma herşeyin en güzelini bu kütle arasında buldum. En güzel yüzü onlarda seyrettim. En güzel sözü onlardan işittim. Neşenin en sarisine onlardan tutuldum. İstırabın veya iştihanın san'at eseri halinde parça parça satılığa çıkarılan bir meta olmadığını onlardan öğrendim.

Tevazuun sadece romancılar tarafından içerisi doldurulan bir kelime değil, bir çileğe kokusunun elzem olduğu kadar insan oğluna yaraşan, ona en güzel tadını veren ve ancak mezarda terkedilebilecek bir huy olduğunu onlardan öğrendim.

Onun herşeyi bir tanedir. Türküsü, zanaati, iştihası ve Allahı! Onun için türkülerden türkü, zanaatlardan zanaat ve Allahlardan Allah beğenmek endişesi yoktur. Ve bu yüzden her zaman bizden üstündür. Herşeyi az, fakat özdür.

Bu kütle, lehinde ve aleyhinde söylenilen sözlere kulak asmadığı için onu bir teviye sanatten anlamamakla ittiham etmek moda olmuştur.

Bu kütle haftalık mecmualardan birisine ömründe elini değdirmediği halde onları anlamamakla muvazzaftır. Ömründe Şehir Tiyatrosuna ayak basmamıştır. Şekspir'i bir türlü kavrayamadığından şikâyet olunur, kibrit kutuları ve iskambil kâğıtları üzerindeki resimlerden başka resim görmemiştir. Rafael'i Tentore'den tefrik edemiyor diye üzülenlerimiz vardır. İyiyi kötüden her zaman aklı selimi ile tefrik edebilecek olan bu kütlenin bünyesinden fışkıran güzeli bizim de güzel bulmamıza rağmen bizim güzel dediğimize onun ekseriya lâkayıd kalmasına kızmayalım. Kabahat boylu boyunca bizimdir. Çünkü bizim güzel dediğimiz nesne ekseriya ne idüğü malûm olmıyan şeylerden yapılmış garip bir halitadır. Bence Naşit halkın, yanılmaz zevkine en kuvvetli bir misaldir. Naşidi Naşit yapan istediğini çok iyi bilen bir seyirci kütlesi buluşudur. San'attan anlamadığı söylenen bu kütle Naşidin dehasını tahlil etmiş, onun karagöz, ortaoyunu ve kukla gibi tamamiyle kendi malı olan şeylerden örülmüş olduğunu görmüştür. Karagözden kuklaya, kukladan ortaoyununa ve oradan Naşide geçen Türk sahnesi ancak Naşitten de Şehir Tiyatrosuna geçtiği zaman tekâmülüne devam edebilecektir.

YARADANA MEKTUPLAR

AÇIL TOPRAK AÇIL!

Açıl toprak açıl
Kurulsun sofralar
Boğazına kadar usareye boğulsun tohum
Çatlasın bereketinden dağlar
Gözümüz gönlümüz doysun

Açıl toprak açıl
Boy atsın birden yoncalar döne döne
Batırsın köklerini çınar kana kana
Serin köpüklü usare kuyularına

Açıl toprak açıl
Bağrında gün görmemiş bir sürü bahar
Bizim bir tutamı yeşermedik bahçelerimiz var
Toprağın Altında el değmedik kız gibi
mevsimlerin var öylece durur
üstünde bahara hasret gidenler var ne buyurulur?

Açıl toprak açıl
Yabani incirin dallarına süt yürüsün
Bize meyvelerini dirhem dirhem sunan
emektar ağaçlarından usareni
Piç fidanlardan meyveni esirgeme

Açıl toprak açıl
Bire on veren başak bin versin
Bize gölgesinden başka —
Verecek şeyi olmıyan kısır dallar
Yepyeni meyvelerle bezensin

Açıl toprak açıl
Donansın bahçeler
Toprağın altında yakası açılmamış bir sürü bahar
üstünde bin baharı bir anda taşıyacak
Tosun gibi ağaçlarımız
İştihası yerinde bahçelerimiz
Maşallahı alnının ortasında yazılı
ineklerimiz var.

Açıl toprak açıl
Ver allahım ver
İnsan oğlu bir baş soğanla
Bir dilim ekmeğe değer

Açıl toprak açıl dedik açılmadı
Toprağın altında mühürlendi kapılar
Tohumların ağzını bıçaklar açmaz oldu
Boyu devrilesi bir bahara kadar

Açıl toprak açıl dedik açılmadı
Mevsimler.
Henüz doğmamış sabilerin rızkıdır dediler
Toprağın altında ne var ne yok kilitlediler
Sabiler doğdular, büyüdüler
Acıktılar
Evvelâ tırnaklarını
Sonra da birbirlerini yediler

Açıl toprak açıl dedik açılmadı
Senin anlıyacağın
Toprak bizi doyurmadı.

BEDRİ RAHMİ

NECİP FAZIL'LA BİR KONUŞMA

—ŞİİR VE ŞAİRE DAİR—

İstikbalin Mevkii iktidarı Sanatkârındır.

KONUŞMAYI YAPAN:

Yusuf Ahıskalı

Geçenlerde, Ankaradan İstanbula geliyordum. Kendisine karşı hususî bir hürmet beslediğim Nurullah Ataç'la ayni kompartimanda buluşmak fırsatına erdim. Kendisile ne konuşulurdu? Tabiî şiir..

Ona şiirin ne olduğunu sordum. «Bence şiir müzikten ibarettir» dedi.

Sonra gözlerini yumdu, başını yastığa dayadı ve Bakî'den bir şiir okudu. Yenilerden Mustafa Seyid'in, çok beğendiği bir şiirini hatırlattı. Bu gencin de SES mecmuasına girmesini tavsiye etti.

Ayni şekilde, Necip Fazıl'a da ikinci bir seyahatimde Ankara treninde rastgeldim. Ankaradaki profesörlük işine her hafta gidip gelmek suretile devam eden san'atkârın yeni vaziyetini hepimiz biliyoruz.

Dersini verdikten sonra İstanbula dönüşünde rastgeldiğim Necip Fazıl'ı da ayni mevzuda kanuşturabilmek gayemdi.

Değerli genç şairimize şiir hakkında fikrini sordum:

Ona dedim ki:

— Nurullah Ataç şiiri sadece müzik telâkki ediyor. Onca yeni şiirin ölçüsü âhenk ile samimiyettir. Siz de şiiri bu mânada mı kabul ediyorsunuz?

— Asla! dedi.

Ve devam etti:

— Şiirin gayesi bence üstün idraktir. O, mutlak hakikati arar. Şiirde müzik, edâ, nakış, işçilik gibi kıymetler, bütün bunlardan evvel bulunması icap eden bir cevhere bağlı olmak iktiza eder. Ben muallâkta ve kendi başına, yani sathı mevhum üzerine nakış kabul edemem. Dünyada tek bir muhallet san'atkâr gösterilemez ki işçilik kıymetleri ayrı ve müstakil bir tahassüs ve tefekkür bünyesi, bir dünya görüşü üzerine kurmamış olsun.

Meselâ nakışçı kıymetlerile tanınmış şairlerden Rimbaud, Baudelaire, Hérédia ve hattâ Valéry birer büyük muhteva sahipleridir. Bunların şiiri yerlerindeki müzik ve plâstisite, kendilerinde daha evvel mevcut hususî bir duyuş ve düşünüş maddesi etrafındaki *kılıfa* benzetilebilir. Bizde büyük muhteva sahibi olmadan muallâkta nakış ve işçiliklerile şiir boşluğunu doldurmağa çalışan bir iki isim sayılabilir: Meselâ Yahya Kemal.

Yahya Kemal, yakından bağlı olduğu divan edebiyatının «bedi'» ölçülerini o edebiyatın nakış muhtevasına tetabuk edemeden taklide kalkmıştır. Her hangi edâ ve nakış, son derecede muayyen bir ruh ve zihin hâletinin sembolik ifadesi olduğuna göre, ifadeye varmadan onun taklidinden bir şey çıkacağına inanmamalıyız.

Şiirde sadece müzik aramağa gelince: Bu gayet bayat bir telâkkidir. Verlain de:

De la musique avant toutes choses demişti.

Ne müziği bu? Beşinci senfoni mi, Leblebici Horhor mu?

Verlain'in ve onun gibi kaba âhenk taraftarlarının anladığı müzik, kelimeler arasındaki akrabalığın esrarlı mâna ihtizazları değil, gonk sesine benzer dış ve kaba mızıkasıdır. Mızıka, bak bu tabir iyi! Ben şiirde müzik ararım amma, mızıka değil.

Mızıkaya bir misal:

Koptu evden acı bir vâveylâ;
Odalar inledi Leylâ Leylâ!
Yahya Kemal

Necip Fazıl KISAKÜREK'in kardeşile alınmış bir resmi

Derin ve gizli mâna müziğine gelince:

Yârabbenâ eşimden
Eşimden yoldaşımdan...
Aklımı alma başımdan
Kabre vardığım gece.
Yunus Emre

— Nurullah Ataç'ın bu tarzda müzik aramadığı ne malûm?

— Aramış olsaydı, kasdettiği müziği, umumi mânadaki müzikten ayırt etmek için bir tarif yapmak zahmetine girişirdi.

— Demin şiirde gayenin, mutlak hakikati aramak olduğunu söylemiştiniz. Bu hükme göre, içtimaî hâdiselerle ve onların düğümlerini çözmeğe çalışan bir şair, ayni zamanda bir politikacı sayılmaz mı? Bizde politikacı şair, yani siyasî hadsi olan kimleri tanıyorsunuz? Eskilerden ve yenilerden?..

— Benim anladığım mânadaki şiirin hâdiseler üzerinde büyük bir murakabe ve keşif hakkı olduğunu kabul ederim. Politikaya gelince: Gündelik ve basit politikayı şiirin dışında görürüm. Fakat bütün içtimaî, iktisadî ve fikrî illiyetlere kadar nüfuz eden büyük dünya görüşü politikasını şiirin bizzat hedefi diye gösterebilirim. Bu itibarla şairin siyasî hadsinden ne kasdettiğim anlaşılmış oluyor. Bizde politikacı edebiyat adamı olarak tanınan Ziya Paşa, Namık Kemal, Rıza Tevfik, Tevfik Fikret gibi şahısların uğraştığı politika, cücelerin politikasıdır. San'atte üstün politikacıya misal gösterebileceklerim birbirine tamamile zıt olmalarına ve hassaten birinin bana yüzde yüz zıt olmasına rağmen Mehmet Akif'le, Nâzım Hikmettir.

— Sizi, san'atte politik gayesi olmıyan bir şahsiyet telâkki etmememize imkân yok. Fakat, neslinizin adamı olan Nâzım Hikmet'le yüzde yüz zıt olduğunuza göre, onun üstün bir politikacı olduğunu nasıl kabul ediyorsunuz? Ve hakikatin tek olduğuna göre, mensup olmadığınız bir hakikatin mensubuna nasıl üstün politikacı san'atkâr gözile bakabiliyorsunuz?

— Nâzım Hikmet'e bu gözle bakışım benim adaletim, ve yalnız çapları tabiye eden objektif görüş imkânımdır. En büyük çapta bir iman idéolojisine karşılık o çapa yakın inkâr fikriyatı da bulunabilir. Denizin seviyesinden itibaren Evrest tepesi ne kadar yüksekse, Okyanusun o kadar çukur olduğu gibi... Bunlar Thése ile Antithése'in kalite bakımından mutabakatini ifade eder. En büyük ve üstün kavga da işte bu çapta Thése'lerle Antethése'ler arasında olur. Filhakika bir olan ve iki olmasına ihtimal olmıyan hakikat bu kavganın sonunda kutuplardan biri tarafından kazanılır.

Davanın en çetin tarafı, icabında düşmanın da çapını tayin etmeyi bilmekte ve her şeyden evvel kalitesizlikten iğrenmeği ön plâna almaktadır.

— Eskiden, yani skolastik devrimizde şaire büyük bir ehemmiyet verirlerdi. Hattâ «Cennetin anahtarları şairin dilindedir» gibi bir hadis de olacak. Şimdi şaire verilen yer nedir? Ve sizce şairin siyasî rolü ve mevkii ne olmalıdır?

— Homiros'tanberi şair, dünyada, benim kafamdaki sosyal rol ve mevkiini alabilmiş değildir. O gün bugün tarihin akışı içinde şairin mevkii muhtelif zaman ve mekân karakterlerine göre başka başka oldu. Eski Yunanda şair, mitolojik ve meçhul bir kudret mümessili, bir yarı ilâh, bir yarı kâhin, ulvî fakat ne olduğu belirsiz toprağa lâzım fakat gökte yaşayan bir nesnedir.

Bir lâtin şairinin:

Sensiz de seninle de yaşanmaz [*].

Sözü, eski şairin ne canlı sosyal ifadesi! Hakikaten ilk mütekâsif insan cemiyetleri onsuz da, onunla da yaşayamamıştır.

Rönesans hamlesile fışkıran kudret, yüzde yüz san'atkâra ait olduğu halde, san'atkâr yine sosyal mertebesine ermiş değil. 16, 17 ve 18 inci asırlarda eski mitolojik esrar

(Sonu 18 inci sahifede)

ILLUSION

Eski bir sevdadan kurtulmuşum.
Artık bütün kadınlar güzel.
Gömleğim yeni,
Yıkanmışım,
Traş olmuşum..
Sulh olmuş,
Bahar gelmiş,
Güneş açmış.
Sokağa çıkmışım, insanlar rahat;
Ben de rahatım.

ORHAN VELİ

●

EKMEK VE YILDIZLAR

Ekmek dizimde
Yıldızlar uzakta, ta uzakta
Ekmek yiyorum yıldızlara bakarak.
Öyle dalmışım ki sormayın,
Bazan şaşırıp, ekmek yerine
Yıldız yiyorum.

OKTAY RİFAT

İnsanlara Dair

Ve insanlar da ağaçlar kadar yağmura arzuludur
Mesut firarlar, yolculuklar dolu ömrün nasibi

Tekrardan sevmek hâleti bütün güzel şeyleri
Allahı tanımıyan çocukları, denizi, eşyayı.

İstif istif zengin mallariyle dolu bir çarşı olmalıdır
İhtimal bir pazarın gördüğü rüyasında

Şehir ki beyaz minarelerile güpegündüz rüya görür
Ve minareler uzaklaştığımızı bağırırlar Allahtan.

Uzanır yağmurlar halinde beyaz sabahlara açık düşünceler
Üç adam büyüklüğündeki kocaman güllü yorganlariyle bedestan

O eski resimler ki hâlâ hafızada yaşar.
Hangi el aralayacak bize kapılarını gizli zevklerle dolu cennetin?

Mesud hayatına alışmalıyım artık ağaçların
Düşünceme misafir inen, bir iklim, bir memleket boyunca insanlar.

Gitmekten daha saltanatlı hali düşünmenin.
Ayni vagonda seyahat etmiş olmanın hazzı.

Niçin bir yabancı namaza durur gibi ellerini bağlayarak
Vapur acentalarının önündeki seyahat resimlerine bakar?

O evler ki bana mesud sahiplerini düşündürür
Mermer aslanlı odalarıyle rüyalarıma girmiştir.

Büyüyen sırrı hâlâ gözümde ilk insanın
Ve çıldırası hali rahmete beslenen hürmetin.

N. İLHAN BERK

Teselli

Ben öldükten sonra hiç kimse
Benim de bir zamanlar kendileri gibi
İşittiğime ve gördüğüme inanmıyacak.
Hattâ (Yunus Emre) yi okuyanlar bile inanmıyacak
Dilimin söylediğine.
Resimlerimin de bir şey ispat edeceğini sanmıyorum.

Fakat vapurdan çıkdığımı
Yahut tramvaya bindiğimi görmüş olanlar,
Veya şapka çıkardığımı hatırlıyanlar
Kabil değil inkâr edemezler yaşadığımı.

MELİH CEVDET

∞

ÖLMÜŞ BİR ARKADAŞTAN MEKTUP

«Eskisi gibi yaşıyorum,
Gezerek, düşünerek..
Yalnız biletsiz biniyorum vapura ve trene.
Pazarlıksız alış veriş yapıyorum.
Geceleri evimdeyim.. rahatım iyi.
(Bir de sıkılınca pencereyi açabilsem)
Ve başımı kaşımak, çiçek koparmak
El sıkmak istiyorum arada bir.»

Melih Cevdet

Bu Da Bir Hikâye

Yazan; Faik BERCMEN

Sulu bir kar saçakları yalıyor ve kaldırımlarda, evlerine koşanların yanaklarına ıslak ve dondurucu bir kamçı gibi iniyordu.

Buğulu camları sokağa bakan küçük bir salonun içinde kadın erkek on, on beş kişi sobanın etrafına dizilmişlerdi. Yaşlılar yemek arkası kahvelerini içiyorlar, ve daha gençler de konuşacak bir mevzu arıyorlardı. İçlerinden geçen bir avukatla doktorasını yapan iki delikanlı, cezaya dair bir münakaşa tutturdular. Salon onların gür sesile doluyor ve dışarıdaki kar fırtınası duyulmaz oluyordu.

Yarım saattenberi gençlerin münakaşalarını dinliyen ailenin eski dostlarından olan zayıf yapılı, iri siyah gözlü bir adam, vücudünü gömdüğü koltuktan doğrularak:

— Delikanlılar, dedi, eğer müsaade ederseniz, bu mevzua dair benim de birkaç müşahedem var, onları size söyliyeyim.

Çocuklar sustular. Zayıf adam otuz beş yaşlarında görünüyordu. Siyah gözleri acı ile parlayıp duruldu. Sonra yumuşak bir sesle devam etti:

— Vâzıı kanunların bazıları kalın kitaplarına birçok cürümleri ve cezaları ithal etmemişlerdir.

Genç avukat Ahmet itiraz etti:

— Ben, bunu zannetmiyorum. Ceza kanunlarına sokulmamış hiç bir cürüm yoktur. Vâzıı kanunların ne gözünden ve ne de vicdanından hiç bir suç kaçmış değildir.

— Ben sizin gibi düşünmüyorum. Buna dair size bir çok vaka sıralıyabilirim. Bunlardan, bende az çok iz bırakmış olan bir tanesini anlatayım da bakın: «Bundan beş sene evveldi. Hâlâ vücudümde tahribatını taşıdığım, tedavisi uzun bir hastalığa tutulmuştum. Sırf bu hastalığın tedavisine mahsus parasız bir hastahaneye yatmıştım. Benim gibi kırk veya elli hasta vardı. Bunların çoğu fakir tabakaya mensup işçi veyahut küçük esnaf gibi insanlardı. Hastahanedekiler, adetâ büyük bir evin çocukları gibi yaşıyorlardı.

İstirahat ve yemek saatlerinin haricinde, odalarda toplanır oyun oynar, konuşur, dertleşirdik. Böyle yerlerde bilirsiniz ki müşterek ıztıraplar, insanları biribirlerine çabucak ve kolayca yaklaştırır, şahsi sıkıntılar hemen paylaşılır ve yekdiğerinin derdine devâ bulmağa çalışılır.

Bir sabah, henüz yataktan kalkmıştım, ansızın, hastalığından ötürü, köy muallimliğinden çıkarılmış olan hasta bir arkadaş, karyolama yaklaşarak:

— Biliyor musun azizim, dedi, bu gece müthiş şeyler olmuş.

— Hayır ola...

— Hani iltimaslı bir hasta gelmişti, işte o; dün gece nöbetçi hemşireye..

Arkadaşımın sözünü kestim:

— Adam.. bize ne?

— Mesele o değil. İş sertabibe aksetmiş. Zira senin şu ahpabın arabacı yok mu? Vaziyeti gözile görmüş ve başhemşireye söylemiş...

Vak'a beni hiç de alâkadar etmemişti. Öğleye doğru hemşirenin şikâyeti ve arabacının şahadeti üzerine iltimaslı hastayı taburcu ettiler. Yalnız iş bu kadarla kalmadı.

Sertabip, dışından yumuşak mültefit bir adamdı. Lâkin içi iblisler ve ifritler yatağı idi Murdar yürekli, arkadan vuran bir herifti. Dünyada iki şeyden korkardı. Allah bir, mafevk iki. Bunun haricinde hiç bir şey onu alâkadar etmezdi. Kendi hastahanesinde böyle vak'aların olmasından dehşetli köpürür, sinirlenirdi. Onun asabiyetini uyandıran keyfiyet, vak'aların vukuundan ziyade, şüyu bulması ve mafevklerinin kulağına gitmek ihtimali idi. Gayet iyi biliyordum, ki sertabip, arabacıyı mimlemiştir. Onun şahadeti, doktoru kendisine düşman ve zalim etmeğe kâfi idi.

Hâdisenin üzerinden bir hafta geçmeden, sertabip bir bahanesini bularak, ve otoritesine dayanarak, gûya hastahane disiplinini ihlâl etti, diye arabacıyı kapıdışarı etti. Fıkaracık henüz tedavi altında idi. İyileşip kurtulacaktı. Asıl arabacının kovulması bende büyük bir tesir uyandırdı. Aklım, hep ondaydı. Biliyordum, ki arabacı dışarı çıkınca açlığa mahkûmdu. Çalışamazdı ciğerleri, onun doğru dürüst yüz adım yürümesine bile müsaade etmezdi.

Aradan tam bir ay geçti. Arabacı ne yapıp yapıp hastahaneye tekrar geldi. Fakat bu seferki gelişi sondu. Etleri kemiklerine yapışmış ve gözleri küçücük, derin bir uçurum halini almıştı. Hemen o akşam yanına gittim.

Dışarıda, açlık midesini kavurunca çalışmış, çalışamıyacak hale gelince de dilenmiş. Neticede, mütehassısın muayenesinden geçince arabacıya artık hiç bir tedavi yapılamıyacağı anlaşıldı. Yani arabacı ölüme mahkûm olmuştu. Zira o, bir ay zarfında sefalet, yorgunluk ve perişanlığın tesirile hastalık o derece tahribat yapmıştı, ki gayri ona, imamdan başka hiç kimse çare bulamazdı. Nitekim fıkaracık on beş gün sonra, açlığın işsizliğin, zulmün ve haksızlığın bulunmadığı diyara göçtü.

Bu belki sade ve ehemmiyetsiz bir vak'adır. Her gün bunun gibi binlercesine rastladığımız olur. Bazan, tahlili pek çirkin sahnelerle bizi karşılaştıracak bir sürü âmiller bizi vahşiyâne ve tüyler ürpertici cinayetler işlemeğe sevkederler. Kalp ve kirli vicdanlarımızın işlediği bu cinayetler, çok defa bir tehevvür, kıskançlk veya başka bir ruhî sebeple katillerin işledikleri cinayetlerden daha korkunç ve gayrikabili aftır. Bazan, elimizde bir insanın hayatını mânen ve maddeten kurtarmak imkânı varken bunu yapmayız. Ve kanun, hiç bir vakit tek bir maddesile bizi mes'ul edemez. Şu anlattığım ölü mvak'asında bence sertabip, azılı bir katil derecesinde ceza görmeğe lâyıktır; ve bu sırf onun elinden çıkmış bir cinayettir. İçtimaî teamüllerin ve formalitelerin icabı olarak bu gibi cinayetler daima nazarı itibara alınmamağa mahkûmdurlar. Şimdi size soruyorum: Siz hâkim olsanız böyle bir adamı katil diye mahkûm etmez miydiniz?

Genç avukat bir müddet düşünceli düşünceli durdu. Sonra gayet yavaş ve ancak duyulabilir bir sesle:

— İhtimal.. dedi.

Birden odaya ölü bir sükût çökmüştü. Dışarıda fırtına devam ediyor, ve rüzgâr bir kara haber verir gibi uğulduyordu. Gökten serpilen kar kimbilir kaç sefilin ölüsünü örtmek için sabaha kadar kaç kefen serpecekti..

HİS İHTİLÂFLARI

Bite ilk rastgelen iki çocuk siyah bir kurşun kaleminin üstüne koymuşlar, çevirip eğleniyorlarmış. Hocaları görmüş, bana anlattı. Vaziyeti kavrayınca:

— Aman, aman, atınız o biti! diye haykırmış. Fakat çocuklar:

— Ne güzel böcek? Vallahi bit değil! diye hocalarını kandırmağa çalışmışlar.

(Masum) çocuklar için sevimli olan bit, hocaları için sevimsiz oluyor; işte bu bir his ihtilâfıdır.

Melânezyalı yerlilerin cinsî hayatına dair aldığım yeni bir kitap, sevişen bir çiftin yalnız kaldıkları zaman birbirlerinin kafalarındaki bitleri ayıklayıp yediklerini söylüyor. Halbuki ayni insanlar, beyazların öpüşmelerini garip ve iğrenç buluyorlar. Hangisi iğrençtir; sevgilinin kanını vücudünde tasfiye edip değiştiren, mükemmelleştiren bit mi, mideden ve tükrük bezlerinden çıkan salyalar mı?

Arap şiirlerinde, sevgilinin tükrüğünün methine dair salyaları akıtan birçok tasvirler vardır. Halbuki bizde tükrük ve salya iğrenç görünür de yalnız öpüşürken böyle değildir.

Ben biti bilip tanımasam:

— Ne güzel böcek!.. diye çöple dürterdim, Melânezyalı olsam, sevgilimin bitlerini ayıklayıp hap yapardım. Arap olsam:

— Ben kâğıt olayım, sen de hep yanlış yaz da boyuna nefis tükrüklerinle beni yala! diye şiir yazardım ve bugün (herze) telâkki ettiğim bir sürü şeyler yerdim.

Bence, bütün bunlar his ihtilâflarıdır. yalnız, öyle görüyorum ki, his denilen şey bizim içimizden gelmiyor da, taklit efendiden hutûr ediyor ve ilham oluyor. Şu halde basmakalıp fabrikasından çıkma hassas şairler ve kalb etinden mamûl hisli şiirler de benim için palavradır.

Vazifesi vücutta kanı dolaştırmak olan bir et parçasını mevhum (his) lerin mevhum (yer) i olduğunu söyliyen herzevekilden sonra bütün edebiyat kana boyanmıştır. Şiirleri dirhem dirhem, okka okka tartan vezinler bize asırlarca hep o (kalb) parçalarını sattılar. Buna gülecek olsak, taklit efendi kızıyor ve bize «Cahil!» diyor. Ben de önünde Babıâli tebessümile eğilip:

— His ihtilâfları efendimiz! diye tashih etmek isterdim.

Beygir gübresini iştiha ile yiyen köpekle hacıyağı sürünen Şarklı ve levanta kokusunu kadın kokusile karıştıran gözleri süzülmüş Avrupalı, insan etini söğüş yapıp yiyen yamyamla koyun eti yiyen Abidin Dino acaba bu his ihtilâflarını nasıl anlatacak?..

ASAF HÂLET ÇELEBİ

HATIRALAR:

Trabzon Halk Sanatı

Yazan: *İhsan Hamamioğlu*

Horonlarda, daha başka yerlerde köylülerin söyledikleri mani mevzuları; söyliyenlerin duygularına, icaba, vak'aya ve hale göre ayrı ayrı olur.

İşte her birinden - yerli şive ile - gelişi güzel - bir kaç örnek:

Manilerden pek çoğu sevgiye, onunla ilgili şeylere dairdir.

Pullar konduracuğum
Belumde piçuğuma
Şaşursa şeytan seni
Düşursa kucuğuma (2

Gemi geliyi gemi
Kalanima (3 *dan yana*
Bekârluk eyi şeydur
Sevdası olmayana

Su verdum patlicana
Kurban o tatli cana
İkümuzun canini
Kosalar bi (4 *fincana*

Kaşlarun karasina
Gir koynum arasina
Seni melhem (5 *dediler*
Yuruum (6 *yarasina*

Koyin endi mere (7 *ye*
Sevducuğum nereye
Bize düşdi şimdiluk
Varu (8 *düşmek dereye*

Suyi bagladum düze
Geliyi (9 *süze süze*
Aha ben gidiyirum (10
Köti soz (11 *kalsun size*

Çıkma daglara çıkma
Çıkı da (12 *seyran etma* (13
Bi göğul (14 *yapamasun* (15
Yiku da (16 *veran* (17 *etma*

Deniz üstine kayık
Güzel güzele lâyık
Çirkinneri (18 *etsunler*
Güzellere halayık

Bazıları, askerliği, cengi, onun hatıralarile vatanî duyguları irlamaktadır.

Gıran (19 *un o yüzinden*
Geyik geçer düzinden
Ben askerluk edemem
Yavrim senin yüzunden

Alma beni kuraci
Bir askerun olmasun
Ben askere gidersam
Peşumde kim ağlasun

Bi matara (20 *yapdurdum*
Yandan açilur yandan
Asker etdiler beni
Sevdaluk da bi yandan

Yaylanun çumenneri (21
Kardan aglayı (22 *kardan*
Ver bubam (23 *bedelumi*
Ayırma beni yardan

İki gemi geliyi
İkisi da başbaşa
Askerler bağrışiyi (24
Yaşa millet çok yaşa

Yavuz (25 *gelur tersine*
Degärmen (26 *deresine*
Yavuz kurban olayim
Toplaruğun (27 *sesine*

Duşmanun gemileri
Bi ileri bi geri
Düşman tökmiş (28 *denize*
Eski tenekeleri

Birazı da -ayrı konular çerçevesi içinde- şaka ve mizah yolundan parçalar:

Tonyaliyim Tonyali
Ben aldum iki kari
Biri gider ahıra
Biri yikar kablari

Giderum yali yali
Felika (30 *lar boyali*
Altun takarum saa (31
Her biri katir nali

Bahçesinde eruk (32 *var*
Çömber (33 *inde deluk* (34 *var*
Ya gel öpeyim seni
Saa bi elliluk (35 *var*

Bubama haci demem
Gelmeyinca Mekkeden
Haçan (36 *meram ederum*
Sut sagarum teke (37 *den*

Trabzonda köylü halkın böyle sanihaları ve daha çok şehirlilerin koşmaları, destanları, türküleri gibi sayıları binleri aşan nazım şekilleri görülmede. Bunları çıkaranların adları belli değil ancak bazılarının söyleniş ve yazılış sebebleri var: Şunun bunun üzerine çıkarılmış türküler. Destanların çoğu da şehirlilerin ve yerlerinde önemli sayılan vakalarda bunlar başlı birer âmil. Bir alâka, bir sevgi tesiri; hangi yüzden tanınmış birinin ölümü; bir yiğitin, bir gazi ve şehidin menkıbesi; salgın bir hastalık, bir baskın, büyük bir kaza, yerli mahsusattan birşey ve saire.. Şu yarım asırdanberi geçen hâdiselerde Pir ağanın Mustafa, ve Yenicuma'lı Fuad adlı kahraman ve kabadayıların destanları Ermeni vakası, kolera salgını, sevgisine kurban giden Şevki'nin destanları, Yunan, Balkan, Büyük harb, Millî savaş destanları gibi. Bunlar arasında zamanlarının âdetlerini, yaşayış tarzlarını bazan da - mizah yolundan - gösterenler var. Bütün bu sanihalardan en çok tutulan ve söyleneni şudur, budur denilemiyor. Görüyoruz ki zamanî değişikliklerle, yeni vakaların ortaya çıkısı eskilerin birazını unutturmuş ve yeni çıkanlar sürüm bulmuş. Bazılarının notası olan türküler de böyle.

Bundan evvelki yazımızda sözü geçen horonlarda köylü kıyafeti, daha çok 93 harbinden sonra Kafkasya göçmenlerile Trab-

Deli Türküsü

Deli yürü.. deli dur...
Örnek ol ordulara.
Deli kalk deli otur;
Başın çarpar duvara!

Hey kadın oğlu yiğit,
Yolların boyunca git.
Altı yanın kiremit..
Kiremit sıra sıra.

Hey efeler hey beyler;
Kanatlıdır heyheyler..
Güneş denilen şeyler,
Gecelere maskara!.

Karadenizde bir sal,
İçinde beş on aptal,
Bütün parmakları bal..
Bütün yüzleri kara!..

Yüzler kara habeşten,
Geliyorlar güneşten;
Bizlere dosttan eşten,
Müjdeler vere vere!..

Tütün

Buna bir kötü ün bırakmışlar..
Buna çok kötü gözle bakmışlar..
Bunu hep kötü söylemişlerdir.

Senelerce sizin kadar içti;
Fakat aykırı bir değer biçti,
Tütün aşkına can veren şair.

Ne şarap gibi ıztırab nehri,
Ne bırakmada bir kadın zehri..
Ne de neşesi itibarsızdır.

Nefesimde nöbetleşen karbon!
Ve önümde adım adım bir son!
Ve yeminle tütün zararsızdır!..

Bu eğer duyulup bilinseydi;
Tadı kanlara böyle sinseydi,
Daha.. Az daha önce Milâddan?

Tütün adlı şiirler ellerde,
Dolaşır okunurdu her yerde..
«Omiros», «Pufe», «Asklipyad» dan.

Dolaşır bilinirdi rüzgârla;
Övülürdü sular, şaraplarla,
Bu isimle ilâhlaşan soylar...

M. Seyit Sütüven

Faruk Nafiz ve Eseri

Yazan : Mahir Bülend

Son iki ay içinde çok yanlış tefsirlere yol açan bir nesil kımıldanışı belirdi. Teferruatını belki herkesin bilmediği bu hareket başlangıcında, maalesef anlaşılmamak ve suitefsir etmek esas oldu.

Hakikat şudur sanıyorum: Son nesil, edebiyat sahasında - tasrih ediyorum - edebiyat sahasında henüz hiç bir şey yapılmamış olduğu şuuruna vardı. Bugünkü edebî nesil kabul ediyor ki divan edebiyatı da, onun dışında kalan ve asıl kütleye hitab eden halk edebiyatı da muayyen esaslara istinad eden, kendine mahsus gayelere varmış birer edebiyattır. Fakat tanzimat sonrası devrinde yıkılmakta olan eskinin yerine - edebiyat sahasında - tek bir taş konmuş değildir. Bu devir edebiyatı, eskisi gibi müesses kıymetlere istinad eden, hele icabı şekilde dünya ile yakından alâkalı bir edebiyat olmaktan çok uzaktır. Bu devirde yetişenler ne hususi bir dünya görüşüne sahip, ne tamamen orijinal birer sanatkâr değil, bilâkis, gıdalarını almaları lâzım gelen cemiyetten uzak, kökleri yukarıda acaib bir tubadır.

Bütün bunları mücerred iddia olmaktan kurtaracak tek şey, icab eden vesikaları bir davanın delillerini teşkil edecek tarzda bir araya toplamaktı.

İşte, «vesikalar» umumî başlığı altında neşrine başladığımız bu tetkik silsilesinin yegâne maksadı müstakbel edebiyat tarihçisinin tarihî hükmünü kolaylaştıracak şekilde, eserleri tarıyarak, bugünden geriye doğru, isimlerin hakikî kıymetlerini ortaya koymaktır.

Binaenaleyh, Halit Fahri gibi, bir tek makalede dahi fikri vahdeti muhafaza edemiyenlerin, kendi kendini nakzedenlerin, bunu şahıs meselesi olarak göstermek hususundaki bütün gayretleri tamamen boştur.

Kriter olarak iki noktai nazara sahibim: Birincisi mevzuu bahsolan kimseyi kendi vazettiği meseleler karşısında, kendi san'at telâkkisi, kendi tekniği karşısında mütalea etmektir ki en çok buna ehemmiyet verişim gayet tabiî görülmelidir; en iptidaî mânasile san'atkâr olan bir kimse dahi nihayet kendi prensiplerile tearuz halinde bulunmaktan kaçınır. İkincisi, mevzu bahsolan kimseyi bulunduğu içtimaî şartlar ortasında, cemiyetle mütekabil münasebetleri içinde tetkiktir ki bunun da ehemmiyeti inkâr olunamaz. Bütün bunlarda hükme götürecek deliller sadece mevzu bahsolan kimselerin eserleridir.

Bazı kimseleri hattâ kendi estetik ölçülerine bile inmeden, sadece teknik noksanları karşısında bile inkâr ettiğim görülecektir. İstinad edeceğim vesikaların belâğati bu hususta yegâne mazeretim olacaktır.

I — FARUK NAFİZ'İN SAN'AT TELÂKKİSİ

Muharrir, şüphesiz en mutenâ eserlerini toplaması icab eden «Elimle seçtiklerim» isimli [*] kitabının ilk manzumesinde bize san'at telâkkisini şöyle izah eder:

Sen anlıyan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini,
Biz duyarız en büyük zevkını ruhumuzun
Görünce bir köylünün kıvrılmıyan belini.
Başka san'at bilmeyiz, karşımızda dururken
Söylenmemiş bir masal gibi Anadolumuz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tutturürken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

«San'at» isimli manzumesinden aldığım iki parçada bize kendini tamamen yerli ve lokal kıymetlere itibar edecek biri gibi tanıtan Faruk Nafiz'in bu kitabında - tiyatro eserlerinden seçtikleri hariç - otuz dört manzume vardır. Bu manzumelerden yalnız Çankaya ile At, doğrudan doğruya, Dağlar'da mücerred plânda Anadolu'ya temas eder. Hakikatte ise: «Kirpiğine sürme çek» diye başlıyan koşmadan başkasında Anadolu'dan hiç bir koku yoktur. Yani en hafif mânasile sarih bir tenakuz.

II — DİĞER KIYMET VERDİĞİ UNSURLAR

Faruk Nafiz'i satır satır okumak felâketine katlandım. Onda hiç bir hususî dünya telâkkisine rastlamadım. Yalnız mühim bir şey gözüme çarptı: Bir «ferd» den ve bir «sevgili» den bahsediyor. Onda her şey enfüsî ve ferdci, her şey kadından ibaret gibidir.

Bu, nasıl bir kadındır?.. Yine en mutenâ manzumelerini topladığı kitaba baş vuralım:

Dudağında bir ıslık, elinde bir cıgara
Karışırsın bu gece sen de karanlıklara
Duyarsın bir kafesin ardında öksürükler
Alaca bir perdeye çizilen gölge: bir baş
Seni kumral saçından tutar da yavaş yavaş
Aralanmış kapıdan bir taşlığa sürükler.

Maamafih, «Bir ömür böyle geçti» de Faruk Nafiz'in kadını hakkında daha sarih malûmat bulabiliriz:

Her yolcuya açıktır vücudumun her yanı
Dinç atları sulayan mermer yalaklar gibi.
(Kabbe)

Ve Faruk Nafiz hükmünü veriyor:
Güzelleşir gözümde kadın kahpeleştikçe.

Kıymet verdiği unsurlardan «Aşk» alelâde bir cinsî münasebetten, erkek - kadın aşkından başka bir şey değil:

Bana: «Şair, diyorsun, belli, kalbin bir değil,
Sevdiklerin sayısız, bir değil, binbir değil.»
(Kendim için)

Gözlerim gözlerinde dinlenirken eriyor
Eriyor yaklaşırken dudağına dudağım
(Eriyen adam)

Şimdi aşkım kaybolan sahibinin izini
Yerde, suda, havada koklıyan bir köpektir
(Giti)

Çılgın âsâbıma rämetmek için bir geceni
Beni ahlâka çeken kaydı kopardım, kırdım

....

Bazı, çılgın, veririm kalbimi tırnaklarına
En sefil ücret için baldır açan bir kadının.
(Ardından)

Fazla pey sürmeye gelmez senin avrat dediğin
Satıver kahpelerin bir pula geçmişlerini
(Humma)

Sevdalarımın hepsi de bir başka hevesti
(Macera ve gençlik)

III — SAN'ATI

Eğer bu bir san'atse, Faruk Nafiz'in de bir san'atı var:

O, evvelâ imajcıdır; fakat hayallerinde büyük bir tenevvü aramamalı. Mütemadiyen kendi tekrarladığı, kendi içinde bir takım klişe - kalıblardan ibaret olduğu sırası gelince görülecek. Burada tabir caizse, onun, manzumelerini kuruşundaki sabit şemayi göstereceğim, ki bu tarz, kıymetsizliğin en kestirme alâmetidir.

a — KESAFETSİZLİK

Faruk Nafız'in bütün şiirlerinde (!) bariz bir kesafetsizlik var. Bununla kasdettiğim muhayyile ve müfekkireye hitab eden zengin hayalden mahrum oluşu, buna mukabil, manzumeyi şiirinden uzaklaştırıp tahkiyevî bir kılığa sokan haşviyyatın bolluğudur. Bu hâdise bir manzumede mevcudiyeti icab eden fikri ve hayali veya herhangi bir kelimeye sığdırılmıyacak cinsden, ancak sezilebilir kesafetin azalmasına; onun bir lâkırdı kalabalığı haline gelmesine sebeb olur. Bir iki misal alalım:

Bir nisan akşamı, güzel bir günün
Şarkın bu sevimli güzel köyünün
Cenneti andıran bir akşamıydı.
Sizi ilk balkonda gördüğüm gündü
Yüzünüz sararmış gibi göründü
Acaba ruhunuz çok hasta mıydı?
(Serenad)

Altı mısra boşuna sarfedilmiş oluyor.

İki genç, akşamı sahilde seziş başka diye
Dolaşırken gözümüz değdi geçen sevgiliye.
Benzimiz soldu geçerken bu güzeller güzeli,
Anladım ben, deli gönlüm gibi dostum da deli!
Dedim:
— İçlenme, ki hüznün bu kadındansa eğer
Daha ruhunda onun var nice aşıklara yer.
Sanma sen, bir yüzü kâfi görerek maksadına,
İki sevdalı gönül fazla gelir bir kadına!
(İki canda bir derd)

Şu satırlarda da herhangi bir güzellik unsuru bulunduğu elbette hatıra gelemez
vekıs aleyhümülbevaki

b — İSTİNAD.

Tek gelime ile ifade etmek istediğim hâdise şu:

Faruk Nafiz kendisine hoş görünen bir mısra tanzim ettikten sonra, onu itmam için üzerine bazı mısralar ilâvesile bütün bir manzume meydana getiriyor. Bunu hemen bütün yazılarında görmek mümkündür. Ben meselâ, tip olarak «Yolcu ile arabacı» yı alayım:

— Gurbet ademden kara, hasret ölümden acı,
Ne zaman tükenecek bu yollar arabacı?
— Henüz bana yolunun sonu budur denmedi
Ben ömrümü harcadım, bu yollar tükenmedi
— Atları hızlı sür ki köye pek geç varmasın
Nişanlımın gözleri yollarda kararmasın
— Düştüğüm yollar gibi sonsuzdur benim tasam
Bekleyenim olsa da razıyım kavuşmasam
— Bir kere görse gözün, köyün aydınlığını
Gülbağlar içerimde bu kızıl kor yığını
— Senin de yolun biter, diner gözünde yaşlar
Benim uğursuz yolum bittiği yerde başlar.

Yine meselâ, «Bugün yoldan geçenler» manzumesi «Ey göğsünün üstünde kalbi yokken yaşıyan» mısraının hatırı için yazılmıştır.

c — ÜSLÛB

Yahya Kemalin şiddetli tesirinde kalmakla beraber, Faruk Nafizin orijinal tarafı, güzelim türkçemizin İstanbul şivesini manzum bir tarzda berbat etmesidir. Delilleri görelim:

[*] İstanbul 1935.

Şarap İçerek

Köprüden köprüye perilerin sallandığı
Karlı bir cumartesi akşamı:
Lâstik ayaklarla karlara basan cinler
Mavnaları doldurmuştu.
Beyaz iskelelerde
Zatürreeli memurlar... Uyuklardı
Biz şarap içmiştik;
Kar sabahtanberi yağmıştı.
— Arıyorduk büyük şehrin dört çizmelisini —
Sokakta yalın ayaklar,
Toprakta bembeyaz ölü kokusu,
Ortalık hiç yeşillenmiyecek...
Kış günleri köprülerden köprülere periler...
Bembeyaz mavnalarda lâstik ayaklı cinler
Gripli ve zatürreeli dünyanın içinde mes'ud iki kişi
Hayır bir!
— Şarap bardakları, jambon ve sosis —
Yaz hiç gelmiyecek!
Ne ağızları mühürlü, mavi şişelerde tifo,
Ne göbekli marulların saltanatında mikrop!
(Numara)
«Ne altın kayalara soyunmuş sıska çocuklar!
(Numara)
Ne mavi suda
«Abanoz teknesinde» (Numara)
Çalınmış saadetler taşıyan «kartal» (Numara)
Nam kotra...
Kızımla şarap içmek...
Herkesin çırıl çıplak olduğu plâjda
Kışı beklemek... Mahzun
....
Ve kışın o tahayyül bile etmediğim
hakikî yazı getirmek
Kavgası kafada
Kızımla şarap içerek....
(Numara)

Said Faik ABASIYANIK

YEDİ TEPE

Yazan: Abidin Dino

Muhacirler, câniler ve serseriler Yedi Tepeden ayrılırken meyus bir şehvetle sıkarlar, gözlerini ardına kadar açıp el oğluna varacak bir gelinden süslü Yedi Tepeye hayran bakarladı.

Şehir gideceğinizi haber almış gibi ışıltılar çıkarırsa da bu bir tesadüftür. Kaçan trenlerin, uzaklaşan gemilerin yeisi size ait değildir, onlar denizde iz bırakmadan gelip geçer, bir günü sayıp söverler.

Çamurlu, dar, kasvetli liman dehlizlerinde yürüyen yolcu, az evvel seyrettiği mahzun şehir başka şehirmiş gibi gümrükten geçer; yükselen Yedi Tepenin ihtişamına bakıp hayran olur!

Gidenlerin suratına bakma, utan, denizi hayâsızca kucaklama Yedi Tepe!

Geceleri altınızda yatarken bile kimi düşünür şehir?

Yedi Tepenin barsaklarında dolaşan fareler bu noktayı izah edebilir mi?

Dünyalar kurulalı farelerce malûmdur ki Yedi Tepenin depolarında Asyanın asırlarca afyon ihtiyacını karşılıyacak manzarası mütecanis, esmer kırmızımtrak, karaciğer renginde uyuşturucu kokulu ve kitlesi dahilinde nebati elyafı havi, Benares afyonundan daha nefis mallar mevcuttur.

Bir kaç kıt'anın insanlarına senelerce rüya verecek afyon Yedi Tepenin göbeğinde gömülüdür.

Siz bile anladınız, afyonla beslenen ambar fareleri Şark evliyaları kadar kâinatın sırlarına vâkıf.

Zifiri Saidin babası Ahmet efendi, afyon deposunda bekçi idi. Vazifesi oturup, olur olmaz kazadan depoyu korumaktı.

Ahmet efendi bu iş uğruna bir ömür tüketti. Her akşam gözlerini açar uyanır, gündüzleri yatar uyurdu.

Malûmuâliniz, afyon kokusu ya sevilir, ya sevilmez.

— Mabadi arka sahifede —

— *Bir evvelki sahifeden* —

Ahmet efendi işte bir türlü afyon kokusuna alışamamıştı.

Hacı köy ovalarında yetişen ve Sumatralı bir tiryakiye el ayak öptürtecek nefasetteki afyon için neler yapılmaz bilseniz!

Suriye hudutlarında kilosuna 5 altın veren Arap ve aşiret kaçakçıları, geride yetim bırakmak şartile dalavereye kurban giderler amma Ahmet efendi bu donmuş rüya kasalarının kokusundan hoşlanmaz, hoşlanmaz da anason kokusuna bayılır!

Kendisi oldukça ayyaştı, fakat tatlı cinsinden.

Afyon kokusunu anasonla yemek mümkün mü hiç?

Bekçi efendi ilk kadehten sonra:

— Çivi çiviyi söker, dedi.

Çivi çiviyi, gün günü, dünya dünyayı söker amma, afyon kokusu bir, çekirge hucumu iki, yürekten isyan üç, önüne geçilmez âfetlerdir.

Erbaâ ovasını hatırlar mısınız?

Arılar akşam üstü sarhoş uçar, rüzgârların salladığı geniş ağızlı, karanlık çiçeklerin dibinde sızıp, sabaha kadar rüya görürler; Afyon tarlasında çalışan kızların göğüsleri ne sivridir, onlar afyonlu balla beslenir;

Kız omuzlarında, enselerinde hep o koku!

Emzikte çocuk bile anasının sütünde Ahmet efendinin sevmediği ağır cennet kokusunu bulur.

Ben afyon kokusunu severim.

Ahmte efendinin mahtumu Zifiri Sait ismile anılırdı, zira kör doğmuştu.

Zifiri Saidin yalın ayak dolaşmaması için havaların pek te soğuk ve yağmurlu olması lâzım.

Zifi Sait yazın biraz hayâsızdır, çıplaklıktan ne murad ettiğimizi pek anlamaz.

Basit ihtiyaçları tatmin etmek için karanlıktan istifade ederdi, ne çare ki onun karanlığı daima bizimkine raslamaz!

Bu suretle mahalle kızları pek merak ettikleri bazı husatı yakından tetkik etmek fırsatını bulurlar.

— Zifiri karanlık bu, ne yaparsın kardeş!

— Gördün mü, ne garip ne garipmiş?

İşte böyledir, bir masal mağarasında, (depodan bahsediyorum) yapyalnız kalan Ahmet efendi bir şişe ve bir mumla sabahı bulurdu.

Hayatı müddetince Ahmet efendinin düşündükleri içtiği rakıdan azdır.

Depoda bekçinin yerini velev ki bu gece için olsa işgal etmek fırsatı, her hangi bir Aksayı Şark generalini hiyanete kadar sürükleyebilir.

160 libre, yâni 80 kilodan 10,000 sandık ne eder? Lâf değil 10.000 kasa bu! Meraklısı için hangi zifaf gecesi 10.000 kasanın manzarasına bedeldir?

Çölde üst üste, ehram şeklinde birbirinden çıplak 10,000 Leyla yatırsanız, Mecnun için kasaların istifi daha çıldırtıcı!

Ahmet efendi daima tayyare piyangosu satın alır beklerdi.

Büyük mükâfatı kazansa tekerlekli «patenler» satın alacaktı (bu yenilmez arzu gençliğinden, «steking» zamanından kalmıştı.)

Vitrinlerde bal mumundan yapıldıkları halde deponun bay «manipülatör» ü kadar rabıtalı kuklaların giydiği üç düğmeli kostümlerden birini satın almak bekçiyi düşündürür dururdu.

Ahmet efendinin (yüzünü bir türlü hatırlıyamadığı) zevcesini diriltseniz bile Zifiri oğlan anasını tanıyamaz.

Oturdukları teneke evde hangi saraydan geldiği meçhul bir büyük ayna vardı, Zifiri oğlan için aynanın karanlıktan başka bir mânası yoktu amma serin sathı öpmeği pek severdi. Sıcak günlerde odada çıplak dolaşır aynayı okşardı.

Kırık camlı pencerenin açık kollarından az ötede, apartımanların arka odalarında dikiş diken kadınlar, heyecanla Zifiri Saidin garip ve açık saçık beyazlığını gözetleyip arzularının çiçekler gibi açıldığını hissederlerdi.

Zifiri oğlan sokakları ellerile tanımıştı, duvarları yoklıya yoklıya ezberlemişti.

Baharda genel ev duvarları tüyler ürperticidir, arkalarında olup bitenlerin sesleri, çöpleri ve şarkıları açık pencereden sokağa fırlar.

Körler baharda o sokaklardan geçerken, duvarları yoklıyarak başka başka kadınların göğüslerini okşıyorlarmış gibi şehvetten sendeliyerek yürürler.

Yedi Tepe!

— Baharda duvarlarını uzun uzun öpen körlere merhamet et, göğüslerine yat, en mahrem sırları çöz, bütün sırları, cinnet veren sesinin ayıbına teslim ol, ve zevkten devrilinceye kadar konuş Yedi Tepe!

İşte o vakit şehvetimiz fırtına ve denizle beraber kademe kademe camlara kadar fırlar!

Yağmurdan sonra, ağır yaz yağmurularından sonra Zifiri Sait zahmet çekerdi.

Buharlı bir hamama dönen depoda Ahmet efendi sırsıklam sayıklardı, çılgınca çiftleşen fareleri bütün gece durgun ve dolgun seyrederdi.

Geceleri Yedi Tepe rutubet ve yangın kokardı!

Ahmet efendi ile fareler arasında sıkı bir dostluk, sarsılmaz bir emniyet, geçmiş günlerin müşterek ve hesapsız bağları vardı. Ahmet efendi iki gözünün yalnız birini açsa farenin cinsini tayin eder. Gemilerde dolaşa dolaşa Cenubî Amerika'ya gidip gelen ihtiyar fareler az değildir.

Şimalden gelmiş, Baltık tarikile Manştan, Cebelüttarık'tan geçip Maltaya uğradıktan sonra Yedi Tepeye dönenler de az değildir.

Şehrin damarlarında, en gizli borularda yer altında dolaşan farelerin niçin boğuştukları ve seviştikleri nasıl izah edilir?

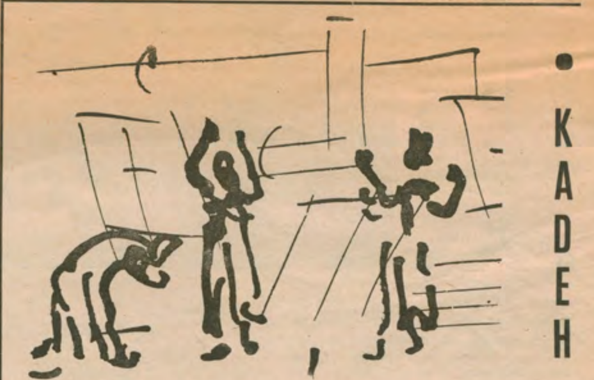
Fareler iki tepeyi ayıran denizi köprü vasıtasile geçmezler, onlar sabaha karşı karanlık bir ordu halinde denize girerler ve sıcak yaz denizinde balık sürüsünü andıran bir kalabalıkla Yemiş iskelesinin açıklarında yüzen çürük ve nefis Yedi Tepe Karpuzlarını sırt üstü yatıp güneş görünmeden evvel bitirirler.

Haftada iki defa muayyen gün, saat ve noktada yapılan bu saklı seyahat, bilenler tarafından gizli tutulur.

Alenen söyleyeyim; farelerin sırrını satan alçaktır!

Afyon meraklısı fareler doyduktan sonra deponun kasa mimarisine göre yerleşip rü-

— Sonu 23 üncü sahifede —

KADEH

Sırrı nedir kadehin
Kendimi sevdirir her doluşunda
Her Tanrı gününün kıvrımında
Bir şehir mi özlediğim?
Dostu düşmanı yadırgatmadan
Petekleşen insanlığı getirir bana
Bu kadeh bir katar mı
Dudaklarımda yapar aktarmasını?
Masamda dertleşir eski yeni ahbablar
Ve kafamın damlarında sallanır
Salkım salkım insanlar.

Eller uzanır dört yandan
Eski günler hatırlanır
Kadehlerin çevresinde saadet olur
Sabahlara kadar küfür ederek
Saadetten bahsetmek...
Dudaklar yoruldu
Kadehler dolmaz oldu;
Kafamın damlarında salkım saçak insanlara
Verebildiğim son hediye
Çeşit çeşit hatıranın posasıdır.
Nihayetünnihaye...

CAHİT SAFFET

Tanzimatta Hikâyecilik

SAMİM KOCAGÖZ

XIX uncu asrın, son nısfında, Türk edebiyatında, diğer şekiller ile beraber doğan hikâye ve romancılık; Ahmet Mithat Efendinin büyük hikâyeler ve romanları, Namık Kemal'in iki romanı ile başlayıp, Halid Ziya'ya kadar, adım adım inkişaf etmiştir. Tanzimata gelinceye kadar, Türk edebiyatında hikâye deyince hatıra mesneviler gelir. hamse sahiplerini, romancıların yerinde görürüz. Bu teşbih oldukça eksiktir, zira malûm olduğu üzere mesnevilerin mevzuları, Araplarla, İranlılarla müşterektir. Ayni mevzuu, yüzlerce şair yazar. Tabiî Avrupaî mânada, kısaca, daha yüz sene evveline gelinceye kadar bizde hikâye ve roman yoktu. Halkın bu ihtiyacını temin eden meddahlardı. Meddahların söylediği masal ve hikâyeler, okumuş sınıfın mesnevilerinden ziyade bizimdir. Ve Osmanlı kültüründe büyük bir rolü olan bu meddahların - Karagöz gibi - halkı geniş mikyasta kendilerine bağlamaları, büyük bir ihtiyaca cevaptı. Bugünkü hikâyecilerin, romancıların Tanzimattan evvelki mümessilleri, hiç çekinmeden, meddahlardı, diyebiliriz. Bu meddahların, halkın a-arasında gördüğü rağbeti, muhterem Hocam Fuat Köprülü bir gün şöyle anlatmıştı:

Tarihî vesikalara göre; meddahlar kahvelerde masal, hikâye anlatırken, halk, şimdiki futbol maçlarında olduğu gibi, iki kısma ayrılır; hikâyenin kahramanı muhakkak kavgalı, harpli maceralara atıldığından, karşısında düşmanı olduğundan, bazıları bir tarafın, bazıları ise diğer tarafın galip gelmesi için heyecana kapılırmış. Meddaha paralar, gizlice vadedilirse de, meddah hikâyeyi yine matlup olan şekilde bitirirmiş. Yine hocamın bir vesikasına göre, pek iyi hatırlıyamıyorum, galiba Bursada, eski asırlarda, böyle bir meddahın masal anlattığı kahvelerden birinde; halk birbirine girmiş. İş, bugünkü edebiyat münakaşaları gibi sarpa sarmıs...

Halkı bu kadar kendine çeken, hikâye ve hikâyecilik, bizde hakikaten Avrupayı taklit ederek yazılmağa, ilk defa, Emin Nihat Beyin, (Müsameretname) sile başlar. Bundan evvel bazı hikâyeler var ise de, derli toplu olmayıp, çok basittirler. Emin Nihadın da Müsameretnamesi, adetâ masal gibi anlatılmış bir şeydir. Bu kitabı teşkil eden on iki hikâye, masal tertibi ile, her gece toplanan muayyen dost ve ahpabın birbirine anlattıkları sergüzeştlerdir. Yalnız, bu Tanzimat devri hikâyecilerinin hemen hepsine ârız olan bir zâfın, Emin Nihat Beyden başladığını söylemek lâzım: Sıra ile Emin Nihat'tan başlayıp Ahmet Mithat, Ahmet Rasim, Mehmet Celâl, Ebubekir Hâzım; hikâyelerinin sonundan kariin edineceği intibaı kendine bırakmayıp, sureti mahsusada ibret dersi vermeğe gayret ederler. Sami Paşa zade Sezai, Nâbi zade Nâzım, Ahmet Hikmet, Mehmet Rauf, Halid Ziya ise bunlara nazaran - tabir caiz ise - daha münevver yazıcılardır.

Bu isimlerini saydığımız muharrirleri, sıra ile anlatırken, devrin, motiflerini, müşterek ruhunu, izah edelim:

1288 takriben 1873 senelerinde gördüğümüz Müsameretnameden sonra; Ahmet Mithat'ın büyük birkaç hikâyesini görürüz. Edebî yeniliğimizi yazanlar, Ahmet Mithat'ın bir seri olarak yine 1820 senelerinden 1900 e kadar yavaş yavaş neşretmiş olduğu romanlarını, Letaifi rivayât serisini, Ahmet Mithat'ın hikâyeleridir, deyip geçerler. Hakikatte, Ahmet Mithat Efendinin bu isim altında neşretmiş olduğu 40 - 80 sayfa arasındaki büyük hikâyeleri pek az yer tutar. Büyük bir kısmı 150 sayfadan 228 sayfa arasında değişen romanlardır. Hattâ içinde fiatı da vardır. Halk için yazdığı iddia edilen Ahmet Mithat'ın yazabilmiş olsaydı, hakikaten küçük veya, tam mânada büyük hikâye yazıp yazamıyacağı bahsi bir tarafa bırakılır ise, onun bir mukaddimesini, roman hakkında fikirlerini, hattâ romanla hikâyeyi birbirine karıştırdığını kısaca görelim. İşte Ahmet Mithat'ın Letaifi rivayât serisinin ikinci cüzünün mukaddimesinden birkaç cümle:

«..... Zira karilerimizin malûmudur ki bir şeyin aslı faslı olmayıp da hayalde vücut bulmuş olursa, ana «Roman» derler. Ve hakikat halde gerçekten vukua gelmiş şeylere dahi roman ismi lâyık olmayıp, tarih denilmek iktiza eder.»

Ahmet Mithat'ın hikâyelerinin kapağına koyduğu ibarelerden:

(Gönül) ismile birisi acık içinde gülünç ve (Mihnetkeşan) ismile diğeri gülünç içinde acıklı iki hikâyeyi havidir.

Hikâyesine başlarken kullandığı lisan:

«İşbu hikâyeyi bir Fransızdan şu veçhile dinledim ki...»

Arayerde:

«Eyvah! Çesûd.. hayf hayf ki! O vücudü nâzikter kara topraklara kısmet oldu...»

Hikâyenin sonunda şöyle bağlar:

«İşte bir adam hakikat hale muttali olmaksızın bir suizanna düşer ve bu babda hulya ve evhamına âdeta vücud verir ise sonu böyle gülünç olur..»

Mevzuların da gayet basit olduğunu söylemeye bilmem lüzum var mı? Bu şekilde Ahmet Mitat efendinin yazış tarzının krokisini çizdikten sonra üzerinde daha fazla durmıya bu makalenin tahammülü yoktur sanırım.

Ahmet Mithat'dan epeyce seneler sonra hikâye yazmıya başlıyan Ahmed Rasim'i hemen Ahmet Mitat'ın arkasından zikretmek mecburiyetindeyim. Sebebi: Ahmet Rasim bey, hikâyelerinin mevzuu, ,tekniği ruhu tamamen Ahmet Mitat'a benzer. Bir farkla ki, Ahmet Rasim küçük, üç beş sahifelik hikâyeleri, ruhî tahlilleri itibarile, Ahmet Mitat'a faikdır. Ahmet Rasim'de çok kuvvetli mahallî renkler olduğunu iddia edenlere tesadüf ettim. Fakat onun böyle bir hususiyetini, hikâyelerinde katiyen göremedim. Yalnız zamanının aşk mektubu nümunelerine, onun hikâyelerinde tesadüf edilir. Bu zamanının umumî, müşterek kadın tipi olan, sonunda ekseriya verem olup, ölen, narin bir genç kızın, sevdiği delikanlıya yazdığı mektubu gözden geçirelim:

«Beyefendi,

Beni seviyorsun zannındayım. Eğer bu zanda iseniz cariyenizi ihya edersiniz. Ben de sizi seviyorum. Cesaretimi affedin. Teessür ve tesirin anı vahidde olduğuna itikad mütekabil olduğuna eminim. Bir cevabı lûtfunuza bin teşekkür ederim.»

Şu kısa mektupla Ahmet Rasim'in hikâyelerindeki kokuyu duyuyorum sanırım. Maamafih, bazan çok güzel, yakalamış olduğu mevzuları, gayet beceriksizce yazmış olduğunu itiraf etmek lâzım gelir. Mahallî renklere tekrar dönmek mecburiyetindeyim: Adalar, Çamlıca, Boğaziçi'nin şatafatlı tasvirlerinden başka bir şey yoktur. Bu hal sıra ile bu devirde bütün hikâye yazanlarda vardır. Yani sadece İstanbul'un manzarası.

Ahmet Rasim bey, bütün edebiyata ait yazmış olduğu fıkraları tetkikleri ve hikâyeleri, 1915 - 1916 - 1917 - 1918 senelerinde, (Ömrü edebî) ismile dört cild olarak neşretmiştir.

Emin Nihad'ı, Ahmet Mitat'ı ve Ahmet Rasim'i bir sıraya koyduktan sonra, birdenbire Sami paşa zade Sezai beyle, türkçedeki hakiki hikâyeyi görürüz. Ve Sezai beyin sırasına da, Nabi zade Nâzım, Ahmet Hikmet girerler. Diğer taraftan Ahmet Mitat'ın havası, Hüseyin Cahid, ve Ebubekir Hâzım, Mehmet Rauf da inkişaf edip giderken, bu tarafta da Ahmet Hikmet, Nabi zade ve Sezai beyi tamamlar. Böylece çizdiğimiz hudud dahilinde yürümeye devam edelim:

Lisan, teknik, fikir, ve yazış tarzında, ilk defa bizim anlıyacağımız mânada hikâye yazan Sezai beydir. Fakat maalesef yazmış olduğu hikâyeler beş altıyı geçmez. Bunları da dikkatle okuyacak olursak, ancak iki hikâyesini, bugüne miras olarak kabul etmek lâzımdır. Onun hikâye için yapılacak şeyleri ve yazılırken alınması lâzım gelen (tedbirleri) zamanına göre anlayış tarzı çok ciddî ve bilgilidir. Bir tek hikâye kitabı olan (küçük şeyler) in mukaddimesinden bir parça alalım, bu sözlerimiz teeyyüd eder ve kendisinden evvel bahsettiğimiz hikâyeciler, ve sonra bahsedeceğimiz yazıcılar hakkında, daha o zaman, bütün bizim fikirlerimize benzeyen, sözler sarfettiğini görürüz:

«... Bugün romanların baziçei efkâr olan

AKVARYOM

Yosunlu diplerde balık ne arar?
Balık o balık mıdır?
Deniz o deniz midir,
Denizi hapsetmek,
Balığı kaba sokmak,
Elimizde midir?
Okyanus, kavanoza sığar mı?
Balık, başı bağlı kuzu mu?
Tuzsuz deniz,
Kıp kırmızı balık olur mu?
Acıyorum balığa.
Cam duvarlar içinde,
Yaralı İspanyol boğaları gibi
Dört yana saldırışına,
Sabır kesesi patladığı,
Suda sırt üstü yattığı gün mü kurtulacak?
Balık ağlamaz mı ki?
.. ve su içinde göz yaşı görünür mü?

MÜMTAZ ZEKİ

İnsan hukuku beyannamesini hazırlıyan: *H. G. Wells*

Giriş

Yüz yıldan biraz fazla bir zaman içinde, insan hayatının maddî şartlarında tam bir inkılâb olmuştur.

İhtira ve keşif dünya üzerindeki münakalâtın mahiyet ve hızını öyle değiştirdi ki evvelce devletleri ve insan cemiyetlerini ayrı tutan mesafe şimdi fiilen ortadan kalkmıştır.

Aynı zamanda mekanik kudret o kadar büyüdü ki tabiatin mevhibelerini istismar, istihlâk, inkişaf ve yahut israf eden insanların mehareti ilk zamanlar ile mukayeseyi aşan bir hadde varmıştır.

Bu değişme vetiresi geçen asrın üç çeyreğinde çok yükselmiş ve şimdi bir şahikaya yaklaşmakta olduğu görülmektedir.

İnsanın hayat ve müesseselerini, bu gittikçe tehlikeli olan şartlara uydurmak zarurî olmuştur.

O, kendine rağmen, şimdiye kadar devletlerin işi olan, teşkilâtı anlaşmalara mecbur olmaktadır. Aynı zamanda bunu, kâr yapan işlerin son derecede büyümesinden dolayı, iktısadi hayatını harab olmktan kurtarmak için lüzumlu bulmaktadır.

Bütün bunlarla beraber, siyasi, iktısadi ve içtimaî kollektivzatyon onun üzerine yüklenmektedir. Şimdi o geri görünen ve saadet ve refahtan büyük bir fedakârlıkla bu kuvvetlere kendini uydurmaktadır.

Hükûmetler; ya doğrudan doğruya kollektivist oluyorlar, ve yahut inhisarcı mali ve iş teşkilâtlarının kontrolü altına giriyorlar.

Kudret ve tazyikleri artıyor, idareyi gittikçe mahdud ellere bırakıyorlar; dinî teşkilâtları, maarif ve matbuatı bunların nüfuzuna tâbi kılıyorlar; ilmî ve edebi işlerin idaresi ve şimdiye kadar devlete bırakılmamış bir sürü içtimai faaliyetler bunlar tarafından idare ediliyor.

Halbuki bunlar esas itibarile iptidaî bir devrin harb icablarına göre kurulmuş kuvvet teşkilâtlarıdırlar. Yeni şartların tazyiki altında suiistimal ve zulüm artıyor ve hürriyet ve bilhassa düşünce hürriyeti geriliyor.

Bütün dünyada muayyen ferdlerin; kuvvet teşkilâtına bu tâbiiyetin şekillerini görüyoruz. Safha safha bu kötüleşen idare ve murakabeler, insan saadet ve refahının mahfazası olan şahsî dimağının serbest işlemesini öldürmektedir.

Hükümleri altındaki halklar, bir esir inzibatı devresinden sonra, doğrudan doğruya, kargaşalığa ve zorbalığa sürüklenmeğe mahkûm görünüyor. Bu müstebid kuvvet temerküzlerinin gösterdiği çabucak geçici işler, ilerleyici bir içtimaî ahlâk sukutu bahasına kazanılmaktadır.

Tedbir ve düşünce yerini zafiyete, uyuşukluğa ve işe yaramamazlığa terkediyor. Her yerde harb ve vahşice istismar başını alıp gidiyor; öyle ki, insanlığı hududsuz bir bolluk devri içine götüren bu ayni kudret ve fırsatın artışları son bir içtimaî yıkılış içinde kaybolmağa (belki de tamamile kaybolur) yüz tutmuş görünüyor.

Şimdi burada insanlık için tarihin bir dersi var.

Demokrat ve parlâmenter denen memleketlerde eskiden kuvvetin büyümesi ve temerküzüne karşı insanın şahsî hakları için kat'î, şiddetli tekrar tekrar teminat vermek bir âdet olmuştu. Şimdi olduğu kadar hiç bir zaman bu eski usulü canlatmak fırsatı bulunmadı.

Karşılıklı anlaşma hatları üzerinde dünyanın yeniden kuruluşunun kaçınılmaz zaruretini biz biliyoruz. Fakat bu eski âdetimize uyarak bunu Haklar Beyannamesi ile bir araya götürüyoruz. Öyle ki, şimdi ilerlemede olan büyük değisikliklerde insan işlerinin yeniden kurulusunun karanlıkta değil, günün tam ışığında düşünülmesi ve muvaffak olması icab eder. Bunun için, idare ve hürriyet çatışması içindeki uzun sene tecrübelerinin mahsulü hukuk beyannamesinin bu an'anevî hal çaresine dönüyoruz. Fakat bu sefer yukarıda söylediğimiz, ehemmiyetli sebeblerden ötürü bir dünya çapında olarak...

Bu beyannameyi ilân ediyoruz:

1) Müşterek tevarüs:

Her insan bizden evvel gelenler tarafından biriktirilmiş bütün menbaların, kudretlerin, icadların ve imkânların varisi bulunsun; ve ırk veya renk yahut da serbestçe söylenen inanış ve fikirlerin farklarını gözetmeksizin, beslenmeğe, giyinmeğe vücud ve dimağ inkişafının bütün kabiliyetlerini göstermesi için lüzumlu olan ihtimam ve dikkate lâyık olsun.

2) Düşünce hürriyeti:

İnsanı faydalı ve alâkalı bir hemşeri yapmak için kâfi miktarda tenvire lâyık kılmalı ve başkaca alacağı tahsil o şekilde olmalıdır ki ona insanlığın hizmetinde insiyaki kabiliyetlerinin inkişaf fırsatlarını verebilsin. Hayatı müddetince bütün müşterek bilgi üzerinde kolay malûmat alabilsin ve azami münakaşa, içtima ve ibaret hürriyetine sahip olsun.

3) Çalışma hürriyeti:

Her insan meşru olan her işi serbestçe icra edebilmeli ve kendi işinde umumun refahına temin ettiği hizmet ve istihsal ettiği fayda ile mütenasip ücreti alabilmelidir; ifa edebileceği her sanat ve meslekî intihapta serbest bulunmalıdır.

4) Ticaret hürriyeti:

Her insan meşru bir ticaret mevzuu olan her şeyi, cemiyetin müşterek refahı için lâzım olan miktarda olmak şartiyle kayıt ihtirazisi ile hiç bir ceza tahdidine tâbi olmaksızın almak ve satmak hakkına malik olmalıdır.

5) Mülk hakları:

İnsan ile meşru şahıs mülkünü kanun ferdî cebirden, zarara uğramadan tahribden ve tehdidden muhafaza ve himaye etsin .

6) Seyahat hürriyeti:

İnsan masrafı kendisine ait olmak üzere dünyada serbestçe dolaşsın. Hususi evi, yahut dairesi, yahut da muayyen kapalı bahçesi ancak kendi rızasile ve yahut kanunun gösterdiği yoldaki bir teminatla salâhiyet verilmiş resmi bir şahıs tarafından girilebilen bir şato olsun.

Her hangi bir hemşerinin hususi mesleğine girmedikçe, şeklini bozmadıkça, kanunsuz bir müdahalede bulunmadıkça ve başkalarının saadetini bozmadıkça arzu ettiği kara ve su vasıtasile istediği yere her hangi bir memleket dağ, kıraç park, büyük çiftlik, büyük bahçe, nehir, göl, deniz, atlas ve dünyanın bütün geniş sahalarını aşarak gidip gelmek hakkı olacaktır.

7) Şiddete karşı himaye:

Hiç bir insan serbestçe verilmiş rızası müstesna, her hangi bir azası kesilmeye, kısırlaştırılmaya ve bizzat kendi zorbalığını durdurma müstesna, ne vücudce bir taarruza, ne de işkence, dayak veyahut her hangi bir bedenî cezaya maruz olmadın (dimağî azap verecek kadar sessizlik, gürültü, ışık ve karanlık ile yahut bulaşık hastalıklar, mikroplu veya başka türlü gayri sıhhî mahallerde, yahut da hastalıklı kimselerle hapsedilmeğe maruz kalmasın.)

İnsan ne zorla beslenecek, ne de arzu ederse açlıktan ölmesine mâni olunacak. Ne ilâçlar içmeğe zorlanacak, ne de kendi rızası ve malûmatı olmaksızın bunlar fazlalaştırılacaklar. Maruz kalacağı en şiddetli ceza on beş seneden fazla bir müddet olmasın ve ölüm olsun.

8) Usulü dairesinde muhakeme:

Bir insan dimağındaki gayri tabi'likler dolayısile kendi kendine veya başkalarına bir tehlike teşkil ettiği mütehassıs bir heyet tarafından (her sene) tasdik edilmediği takdirde kanuna karşı kat'i itaatsizlikle itham edilmeden ne altı günden fazla hapis edilecek, ne de alenen muhakeme olmaksızın üç aydan fazla hapis edilecektir. Bu son müddetin hitamında kanunen gerekli muameleler dairesinde muhakeme edilmemiş ve hüküm giymemiş ise serbest bırakılacaktır.

Şuurla muteriz bulunduğu askeri veya muayyen hizmetlere alınmıyacaktır.

9) Gizli ispat yollarına karşı himaye

Bir adam diğer kimselerin tenkidine maruz kalmakla beraber, onu tazyik eden veya zarara sokan her hangi bir yalan veya yanlış tanıtmadan yetecek himaye bulsun. İdarî maksatlar için saklanan dosyalardaki esaslı hâdiseler alâkalı kimseye açık olacak ve talebi üzerine tekrar bakılmağa ve tashihe tâbi tutulacaktır.

Bir dosya idari maksat için tutulan sade bir muhtıradır; Habeas Corpus yani şahsî hürriyet kanununun ahkâmına tâbi muvakkat tevkifini haklı gösterir. Fakat ne sürgün, ne de diğer cezaları değil.. Bu dosya aleni muhakemenin hususi kararı olmaksızın sübut delili olarak kullanılamaz.

10) Esas kanun:

Bu beyannameyi ihtiva eden hüküm ve prensipler herkese mahsus olarak vazolunacak insan haklarına dair ana kanunda tamamile tesbit edilecektir. Her ne sebeble olursa olsun bu beyanname ne tadil edilecek, ne de ondan inhiraf olunacaktır. Bu bütün bundan evvelki insan hakkı beyannamelerini ihtiva eder ve bundan ötürü yeni bir zaman zarfında bütün dünyaca insanlık için esas kanundur.

Bu esas hürriyetleri, keyfi surette azaltmamak ameli bir ihtiyaçtır
Bu anlaşma işi meselâ yol nizamı ve kalpazanlığa karşı himaye ve tabiî menbaların ekonomik işletmesi gibi kollektif faaliyetlerin idaresini ihtiva eder.

Fakat ne böyle meşrutî ne de idari kanun, alâkadar camianın ya doğrudan doğruya ekseriyet reyile ve yahut halkca seçilmiş mümessillerin ekseriyet reyi vasıtasile alâkadar her reşid kimsenin fiilî veya zımnî malûmatı ile açıkça gösterilmedikçe, hiç bir insan veya eyalet ve yahut cemaat idarî taksimatı üzerine yüklenmiyecektir. Kollektif anlaşma işinde insan ekseriyet kararile hareket edecektir.

Hiç bir idareye, müstaceliyet, idarei maslahat veya buna benzer hallerde, hakaret meydana getirecek veya tesbit edecek yahut da burada temin edilen hakları ve hürriyetleri rencide edecek kadar nüfuz verilmemeli.

Bütün mevzuat umumî ve kat'î ve umumî münakaşaya tetkike ve geri alınmaya tâbi olmalıdır. Gizli yapılan muahedeler; şahıslar, teşkilâtlar ve cemaatler için bir vecibe teşkil etmiyeceklerdir. Kanunun tatbikatını yapan meclis veya bu gibi yerlerde, emirler cebrî olmıyacaklardır.

Serbest bir dünyada mevzuatın menşei bütün halktır. Ve madamki hayat mütemadiyen yeni hemşerilere atmaktadır. İnsanlığa ayrılmaz bir şekilde bağlı olan bu mevzuat kudretini tamamen veya kısmen hiç bir nesil terkedemez.

Yazan ve tercümeleri yapan: Y. *Ahıskalı*

Wells Hakkında

Wells ortaya bir mesele koydu: İnsanın hakları. Dayly Herald, İngilterenin işçi gazetesi, bu fikrin esaslarını münakaşaya koymuştur. Yapılan itirazları [*] Wells nazarı itibara alarak insan hakları beyannamesinin girişile beraber son muaddel şeklini verdi. Biz burada bunları tercüme ediyoruz.

Şimdi Wells hakkında biraz izahat vereyim:

Wells kollektivisttir. Yani büyük istihsal vasıtalarının iktisaden devletleştirilmesini ister. Bu ise cebir ile değil, demokrasi ile olmalıdır. Hürriyet taraftarıdır. Devletin eline iktisadi mekanizmayı hür şahıslar vereceklerdir. Bunu yapabilmeleri yani umumi menfaati daha iyi düşünebilmeleri için terbiye edilmeleri lâzımdır. Yer yüzündeki millet ferdlerinin umumi menfaatlerini idrak edecek surette tenvir edilmeleri, anlaşmalarına yardım edecektir. Bu suretle şimdiki siyasilerin intrikaları ortadan kalkacaktır. Dünyayı siyasiler değil hakiki münevverler idare edeceklerdir, der.

Kurulacak dünya cumhuriyetinde yüksek fikirlilerin prensliğini kabul eder. Bir formalizm içinde düşünce hürriyetini kısmanın son derece aleyhindedir.

Wells dünyayı sulha götürecek yegâne iyi sistemin kollektivizasiyon olduğuna inanmıştır. Şimdiye kadar bütün romanlarını, tarihlerini, makalelerini hep bu fikri esas tutarak yazmıştır. Kollektivizm'e bu kadar bağlı bir adamın elinden çıkan bir beyanname tamamile bir kollektivist beyannamesi olması icab ederdi. Yani büyük toprakların nasyonalize edilmesi, büyük işletmelerin devletin eline geçmesi, kadının rolü ve kadının erkek karşısındaki hakkı gibi meseleler ortaya konulmak icab ederdi. Halbuki yalnız müphem bir müşterek tevarüs diye birinci madde var.

Burada Wells'in fikri şudur: Kollektivizme yol açılması için milletleri teşkil eden ferdler hürriyet içinde mümessillerini intihab etsin. Bunlar kollektivizmi tatbik edeceklerdir. Bu bir hazırlık beyannamesidir.

Şimdi dünyada Wells kadar meşhur ve kuvvetli olan Bernard Shaw'in biraz aşağıda göreceğiniz cevabı önünde kalemimizi durduruyoruz.

[*] Ayrıca bir çok daha itirazlar vardır. Bunların başlıcaları: İnsan vazifelerinin de tayin edilmesi, müdizmin yani çıplaklığın yer alması, harb taraftarlığı, aleyhtarlığı, mecburi kısırlaştırma, çocuklara mahsus bir temenni, çiçek aşısı aleyhtarlığı, hayvanların da bu beyannameye ithali, bir çok dini iddialar ve kollektif anlaşmalar için lüzumlu temsili heyetlerin nisbetinin tayini, ekonomik hakların daha iyi tasrih edilmesi ve kuvvetlenmesi, bu hakların nasıl korunacağı ve Şart'ın yani ana nizamın nasıl müessir olacağı, ölüm cezasının kaldırılması ve saire meseleleri gibi..

Bernard Shaw'ın itirazı

Wells'ten Hesap Soruyorum

Bernard Shaw

Medeniyeti bir parçacık yükseltmek isteyen şahıslardan Wells ve ben eski çıkmazdayız. Halkı bir akideye, akidenin ne demek olduğunu bilmelerini temin eden bir İlmihal ile saplatıp onları müşterek bir anlayışa götürmek istiyoruz.

Herkes muayyen noktalar üzerinde, çizgiye yetişme dediğimiz hareketi icra etmeğe kani olmadıkça medeniyet başlayamaz ve bu, her hangi bir kimsenin çizgiyi çekmesine kadar yapılamaz.

Yazık ki demokrasilerde az insan bu iş için liyakatlidir. M. Wells: «Kazai kuvvet insanlığa ayrılmaz bağlarla bağlıdır» dediği zaman, bu kuvvetin daima hakîmane icra edildiğini kasdetmiyeceği anlaşılmak lâzımdır.

Birleşik Amerika mevzuat kitapları, ölü kelimeler haline gelmiş kanunlarla doludur. Çünkü onları tatbik etmek aşırı deliliktir.

***

Amerikanın meşhur ana yasası tekrar tekrar tadil edilmek mecburiyetinde kaldı ve şimdi o kadar muzır olmuştur ki Nevyork'da halka ilk defa olarak verdiğim tek konferans ana yasalarını Atlantiğe atmaları için bir teşvik oldu.

Hattâ meşhur İngiliz ana yasasının yaşamasının sebebi, zamanına göre hükûmet ne isterse o şekli almasındandır. Çünkü yazılı değil, hayalidir.

Tam şimdi, tarihin en mühim dersi, ana yasa ve mevzuatı hazırlama herkesin işi olmadığıdır. Eğer demoktasi Wels ve Shaw'in istibdadından kurtulması demek ve kendilerinin romanlarını, piyeslerini ve hukuk beyanamelerini yazmaksa, o halde demokrasi Herr Hitler'in söylediği, İngiliz demokrasisi «bir yalan» dır.

Eğer mevzuat ve ana yasa hazırlama imtiyazlı sınıfın değil, kerkesin menfaati içinse, o zaman kelimeler bazı mâna taşırlar ve bu iş de ameli bir şekil alabilir.

Hıristiyanlık devrinde kilisede akidelerile amel eden papazlar, müesseselerile Kalvin, 39 maddesile Elizabet, prensiplerile Newton, hukuk beyannamesile Whig'ler, İstiklâl beyannamesile Yankee'ler, Siéyes ana yasaları ve Napolyon tarafından tadil edilişi, Pozitvistler, Cobden ve Bright'in serbest ticarette kıvamını bulan Mançister mektebi, Karl Marx'ın «işçi sınıfının incili» tek vergi taraftarları ve Fabian'lar.

***

Bütün bunlar bulanık kafalıların, cahillerin ve bu sefer de hepsi yeni bir dünya için istekli fakat bir milyon genç Freddy Smith ve Fritz Sehulze'lerin hangisinin ötekinden daha çok öldüreceğini görmek için ilk ortaya konma merasimi üzerinde ısrar eden Buldok beslemesi çocukların tahammül edilmez bir ekseriyetile hiçe indirilmiştir.

Bunların umumi hayatta umumi neticeler hasıl etmekte en muvaffak olanının Kalvin olmadığını zannetmem; Kalvin müesseseleri 23 yaşında iken kendi tarafından tanzim edildi ve Robinson Crusoe'un adamı Cuma'ya tamamile kabul ettireceği iptidai safsatanın mânasızlığı üzerine kurulmuştu.

Kalvinizm.in devamı muasır ilim noktai nazarından Kalvi'nin zavallı bir deli olmadığı değil, fakat herhangi bir esas kanunun, eğer hedefi medeniyetse, hiç yoktan daha iyi olduğunu ispat eder. Kalvin gibi ayni içtimai zaruretle sıkışmış M. Wells de yalnız Kalvin ve Knox'un «Allahın mükemmel diyarı» ve yahut mükemmel bir Avrupa kıtası için değil, çıplak bir medeni dünya için, hukuk beyannamesi tanzim ediyor.

Lâyihası, Marx ve Engels'in bazı yardımlarile Tom Pain tarafından tanzim edilmesi lâzım gelmiş olan Sovyet Rusya'nın ana yasasının izleri üzerindedir. M. Wells hakikatte «bu (lâyiha) yapabildiğimin en iyisidir. Kim muktedirse onu tadil etsin» diyor.

Şimdi M. Wells'in yapabildiği en iyiyi tadil etme işi, kendini bilmiş en seçkin İngiliz'lerin kabiliyeti ötesindedir.

Parti sistemimizin ortaya çıkardığı kabine vekillerine gelince; böyle her hangi bir tadilin ileri sürülmesi insani olmıyacak derecede haddinden fazla zalimane istihzadır.

M. Wells ile müşavere edecek Avrupa'daki binlerce en liyakatli halk arasında saydığım ben bile bu iş üzerinde kendimi gösteremem.

Bununla beraber çok iyi arkadaş olmamız, ve bilhassa her noktada bir adamın görüşleri ötekinde akseden, birbirine tamamile benzer iki fâni olmadığı göz önüne getirilirse tenbelce bütün yuvarlamaya benzer bir kelime beğenmemezlik olmadan beyannamesini yutarcasına okuduğumdan Shaw mektebince iki itirazda bulunacağım.

Birincisi, az evvel söylenilen herkesin kanun yapmakta tabii bir hakkı olduğu beyanını alâkadar eder.

Şunu ortaya koyacağım ki, herkes, kadın ve erkek muktedir olduğu her hangi bir şeyi ve her şeyi yapması ve içtimai esas hakkın herkese müsaade edilmesi, her hangi bir işe lâyık kılmak için bütün imkân dairesindeki fırsatlara herkesin yetişebilmesi lâzımdır.

Bugünkü idareler bana (hemen zar zor) sahne ve perdeye oyunlar icad etmek ve oynatmak için bir hak müsaade ediyor; fakat bu oyunları icad edemezsem ve yapmak istemesem yahut asla okuyup öğrenemiyecek ve yazamıyacak, ne de içinde bir kitap olan bir evde büyümiyecek kadar fakr içinde yaşamış olsaydım, bu hak bir istihza olacaktı. Eğer nasıl olacağını biliyorsa, Shakespeare ve Caward olabileceğinden bir adama «hür» olduğunu söylemek, nasıl olacağını bilmediği ve öğrenmek kudretinde olmadığı zamanlarda onu baştan çıkmış bir isyana sürüklemek için kâfidir. Fakat onu rey sahibi etmek ve geniş tarihi bilgisi üzerine müesses siyasi olgunluğu vasıtasile memleketinin idarecilerini ve kanun yapıcılarını intihab etmek için serbest bulunduğunu söylemekten daha gülünç değildir.

***

Eğer tarihi bilgi ve olgunluğu yoksa (çok az kimselerin yetecek kadar vardır) Wat Fayler, Napolyon,-Gladiston veya Disraeli - yaşayan şahısları zikretmiyerek - onu aldatmasını bilen her hangi diktatörün basit putperestliği içine girecektir. Şimdi bu aldatıcı putperestlere idarecilerimizi seçecek kudret vermek, yalnız kendi tasfiyeleri için müstacel bir zarurettir. Sezar daima plebisite tâbi olabilirdi. Napolyon bunu bildi. Her diktatör de bu işin farkındadır.

İstisna ettiğim ikinci bend dahi bir İngilizin evinin şato olması hakkındakidir. Şatolardan bıktık. Cromwell Corfe şatosunu tuzla buz etmek için ufak bir zahmete girdi. Fakat bizi alâkadar eden hususi Clapham Park ve Norwd şatosu ve Hoxton ve Shoreditch'in hususi ormanlarıdır.

Çocuklar ebeveyinlerinin zulmünden muhafaza edilecekler mi? Çocuklara zulm etmeğe mâni olan Milli Cemiyetten sorunuz.

Pislik, cehalet hususi işler midir? Şimdi, İngilizin yıktığımız şatosunu ve her cihetçe İngiliz ailesini parçaladığımız bir zamanda tahliye olunanların (tayyare korkusundan) tahliyelerile alâkadar olanlardan sorunuz.

Sıhhiye müfettişi ile hiç bir ev kendisine hususi olmıyan talim ve terbiye zabıtasına sorunuz.

Bu bendin çıkarılması lâzımdır. Ve burada sabık bir fabrika hesapçısı olarak M. Wells'den hesap soruyorum. Kendisine muvafakıyetler...

AŞK

Suphi Nuri İLERİ

Halkevlerinde verdiği konferanslardan

Aurada âşık olmıyan kadından ve kadına ait olmıyan aşktan bahsedecek değilim.

Konferansıma, sevdiği kadın için koca bir İngiliz krallığını ve muazzam Hindistan imparatorluğunu feda eden pirimiz *sekizinci Edvard'ın* namını hürmetle yâdederek başlıyorum:

Herkesin kadın ve aşk hakkında fikir, his ve kanaatleri vardır. Ben herkesin kanaatine hürmet ederim. Fakat benim burada arzedeceğim fikir, his ve kanaatlerime dokunmamanızı da isterim.

Bu gece, sizin hoşunuza gidip alkışlarınızı toplamağa gelmediğim için belki de sizin kadın ve aşk hakkında his ve kanaatlerinizi rencide edeceğim. Fakat, bir Türk yurttaşı Halkevinde hür olmazsa acaba nerede olabilir?

Vakıâ her mevzua *bir tarif ile* girmek icap ederse de ben kısa ve tek tarifleri sevmediğim için burada size ne kadını ve ne de aşkı kendi başıma tamamile tarif edecek değilim. Yalnız pek büyük âşıkların sözlerini hatırlatacağım.

Her halde kadın, erkek olmıyan insandır. Fakat Hazreti *Muhammed*, kadın insan değildir, insanın anasıdır.. diyor. İslâm uleması da erkekte 9 akıl, 1 şehvet vardır, kadında ise bir akıl, 9 şehvet vardır. Kanaatinde idiler. Fakat *Atatürk'ümüz* kadın ile erkeğin müsavatını resmen ilân etmekle hakikati ispat etti.

Prince de Polignac, kadınların yarısı hasta adamların başuçlarında hayatlarını geçirirler, öbür yarısı da sağlam erkeklerin yatakları içinde.. diyor.

Lord Bayron; kadınlarda öyle müthiş bir şey vardır ki, ne onlarla beraber yaşanabilir, ne de onlarsız.. der.

Andre Maurois; bir erkek çok değişmez. Kadınlar ise her erkekle beraber huy, ahlâk, fikir, zevk ve his değiştirirler.. demiştir.

Germaine Ramos; kendisine hürmet ve riayeti olan kadın koca değiştirebilir, fakat âşık değiştiremez.. diyor.

Gene A. Maurois; güzel bir kadın lükssüz hayata, ve akıllı bir erkek de madun bir vazifeye tahammül edemez.. diye söylemiştir.

Hâsılı, kadınlar, erkeklerden *para* çekmek isterler, erkekler de kadınlardan parasız istifade etmeğe çalışırlar.

Aşka gelince: Her halde aşk da pek çok insanın kendisini duymadan, bilmeden, anlamadan, tatmadan yaşadıkları, yani kendisinden mahrum oldukları kuvvetli, tatlı, derin ve pek ıztıraplı bir hakikattir. Aşk insanı hayvandan ayırdığı gibi, küçük bir akalliyeti de büyük bir ekseriyetten tefrik eder.

Bakalım aşkı en büyük âşıklar nasıl anlatıyorlar:

Albert Samain: Aşkla ıztıraba yükselinir. Diyor.

Piyer Louys: İnsan, maşukunu tanımadan da sever, maşuk aşkın sebebi değil, belki aşktan istifade edendir. Diyor.

Schelley: Aşk kendisini unutup yalnız sevgilisinin saadetini aramaktır. Der.

Louis Lavelle: Aşkla insan hem kendisini, hem de sevgilisini tanır. Diyor.

Gene ayni edip, aşkla sevgilinin kıymeti ölçülmez, belki kıymeti halkedilir. Diyor.

Benjamain Constant: Sevmek muztarip olmak ve yaşamaktır. Diyor.

A. Maurois: Cidden seviyorsanız segilinin fiil ve hareketlerine fazla ehemmiyet vermeyiniz. Bir sevgiliye muhtacız. Yalnız onlar bizi yaşayabileceğimiz bir (iklim) de yaşatabilirler. Diyor.

Anatole France: Sevişenler birbirlerile anlaşabilirler. Diyor.

A. Samain: En derin aşk, zevk duyan değil, ıztırap çekendir. Ve aşktan yüksek hiç bir şey yoktur.

Ampere: Heyhat! Aşksız şan ve şeref ne kadar hazindir. Diyor.

Goethe: Yalnız aşk için ölmeli veya yaşamalıdır. Diyor.

A. Gide: Hayatımın yegâne sebebini aşkta buluyorum. Diyor.

Hâsılı, aşk uğrunda insan en büyük şeyler yapabilir. Aşk, cismani ve ruhani hislerin bir araya gelmesidir. Ve aşk zorla olmaz, mutlaka bir hürriyet çeseridir.

Fakat, malûm tarif edilir, meçhul tarif edilemez ki... Âşık olmıyanlara ben nasıl aşkı anlatabilirim?. Âşık olanların ise benim tarilferime ihtiyaçları yoktur.

Gariptir, hiç kimse ben akılsızım demediği gibi, hiç kimse de, ben aşktan anlamam diyemiyor. Nasıl ki hiç bir kadın, hattâ ne kadar çirkin de olsa, gene ben güzel değilim, diyemez.

Fakat âlemde hem akılsızlar, hem de çirkinler vardır. Hattâ bu gibiler pek büyük bir ekseriyeti teşkil ederler. Bu inkâr edilemez.

Artistler, âlimler, kahramanlar, kumandanlar, ressamlar, hatipler, şairler, müzisyenler, kâşifler, mucitler, devlet adamları, ihtilâlci ve inkılâpçılar, idealistler ve nihayet dâhileri ele alalım: Bazan tabiat ve muhit böylelerini de yetiştiriyor. Ve insaniyeti, medeniyeti, âlemi hep bunlar yaşatıyor, ilerletiyor ve yükseltiyor.

Fakat acaba ölmüş, yaşayan veya doğacak olan insanlar arasında bunlar kaç tanedir.

Kaç Musa, kaç İsa, kaç Muhammed var? Kaç İskender, kaç Cengiz, kaç Fatih, kaç Selim, kaç Napolyon var? Kaç Kristof Kolomp, kaç Pastör, kaç Edison, kaç Sinan var?..

Hele kaç Atatürk, kaç Karl Marks, kaç Lenin var?

Âşıkları alalım: Kaç Leylâ ile Mecnun, kaç Kerem ile Aslı, kaç Romeo ile Jülyet, kaç İngiliz kralı var?

Milyonlarda, milyarlarda bir, değil mi? Şu halde ben de size, aşk herkesin kârı değildir, bu ancak nadiren bir adamın başına konar, kalbini parçalar, ruhunu telziz eder, hâsılı harikulâde bir iman, bir hırs ve bir ateştir, diyorum.

Aşk, herkese lâyık değildir, herkes de aşka lâyık değildir. Çünkü herkes aşkın ateşine dayanamaz. Çünkü aşk, pek müthiş, pek gaddar, pek insafsız bir histir.

İnsan âşık oldumu, kendinden geçer. Artık herkes gibi olmaz, hemen değişir, iyileşir, incelir, yükselir ve fevkalâde bir mahlûk olur.

Âşık olmak için mutlaka sevgilinin hazır ve mevcut olması şart değildir. Âşık olmak için mutlaka karşılıklı olarak sevilmek de istenilemez. Hele âşık olmak için hiç *kıskanç olmamak*, çok anlamak, hep affetmek, daima fedakârlık ve vefâ lâzımdır.

Spinoza, pek haklı olarak şöyle haykırıyor: (Ben seni seviyorsam sana ne?) Yani aşkta mutlaka iki kişi yoktur. Mutlaka mütekabiliyet yoktur. Mutlaka muvaffakıyet şart değildir. Bilâis aşkta, yalnızlık, ümitsizlik, inkisar, göz yaşları, anlaşılamamazlık, sevilmemek, kovulmak, hiyanet edilmek, bedbahtlık, mağlûbiyet ve bol bol ıztırap vardır. Hâsılı, avk, ıztıraptır. Yoksa kat'iyen saadet değildir. Fakat hayat ve hakikatte ıztırap saadetten üstündür, daha kuvvetlidir. İşte bunun içindir ki, insanlar her vakit seve seve, sevine sevine aşkın ıztıraplarına kendilerini körü körüne ve koşarak atarlar ve aşkı, âşık olmayı yıllarca beklerler. Sevmek! Oh. Ne güzel şey değil mi?

Fakat sevilmek, öyle değildir. Farzediniz ki, sizi pek âdi, pek çirkin, pek fena bir adam seviyor. Acaba bundan siz memnun olur musunuz? Hayır!.

Çünkü maksadınız sevilmek değildir. Belki sevgili tarafından sevilmektir. Bu ise pek da o kadar mümkün değil. Milyonda bir olur. Hattâ büyük ikramiyeden daha nadirdir.

Fakat insanlar inanmak ve hattâ aldanmak isterler. Sevgili tarafından sevildiğine kanarlar. Fakat bu çok sürmez. Günün birinde gözler açılır, hakikat meydana çıkar, inkisar başlar, ıztırap hükümran olur. Çünkü sevgili tarafından sevilmek kolay değildir. Hattâ bu imkânsızdır. O kadar saadet insanlara verilmemiştir. Binaenaleyh ben de burada sevgili tarafından sevilmeyi hayalperestlere bırakıp biraz da müsbet pozitif hallerden bahsediyorum:

Sevmek; evet, iyi bir şeydir. Hele sevemeden ölmekten feci bir şey olamaz. Düşününüz, bütün bir ömür bekledikten sonra aşkı tanımadan, âşık olmadan ölmek ne kadar hazin ve acı bir âkıbettir, değil mi?

Fakat bu âkıbet çoğumuzun nasibidir. İnsanlar, ya hiç sevmez, ya hayatta bir kere sever. Bu da, ya gençlikte veya daha sonra olur. Bunun muayyen bir zamanı yoktur. Günün birinde kuvvetli bir mikrop insanın içine girer, tatlı tatlı kalbi yakar, mütemadiyen dimağı meşgul eder ve âkıbet ebediyyen insanı ıztıraba mahkûm eyler.

İşte aşk budur. Yoksa, sakın ondan başka bir şey istemeyiniz. Hele sakın aşktan saadet, menfaat, muvaffakıyet, sadakat ve ebediyet beklemeyiniz. Aşk bir kuyruklu yıldızdır. Eğer ona rastgelirseniz, hemen arkasından koşunuz, eteğine yapışınız, siz

— Sonu sahife 21 de —

Erzincana Gittim

Yusuf Ahıskalı

«Geç de olsa Erzincan'ı yıkık halile görmek ve yazmak lâzım» diye düşündüm. Trende, Erzincan yolundayım. Geçen sene aynı kompartimanda beraberce seyahat ettiğimiz, memleketine dönen, bir Erzincan'lının keyifle söylediği şu sözleri hatırlıyorum:

— «Erzincan'a Heftede iki eşek girmezken, şimdi iki tren girir ağam. Vahtile bu yolu karadan kırk günde gittiğimi bilürem.»

Tren muazzam dağlar arasından girip geçiyor. Türkiye'nin hududlarındaki ovalar ve vadiler, çayırlı dağlar ve tepelerin bir yeşil kadife mahfaza halini almasındaki tabiî hikmet, sanki bu geçtiğimiz maden dağlarını saklamak içinmiş.

Tren geceleyin yıkık şehre girdi.

Hayvan tabiatin bir çiftesile yerlere serilen Erzincan, karlar ortasında karaltı halinde görünüyor.

Şehir istasyon civarında bir kaç çadırla portatifleşmiş. Otel ne arar.. Onun için Erzuruma giderek dönüşte gündüz gözile şehri dolaşmağı uygun buldum. Hem trenlerin kompartimanları memleket üniversiteleridir. Yolculuk bu.. herkes anlatır. Çok şeyler öğrenilir. Bir senelik mektep tahsiline bir aylık ticaret bileti alarak yurdu dolaşmağı tercih edenlerdenim.

Tren kompartimanları aynı zamanda memleketin içtimaî ve iktısadî vaziyetini de göstermeğe yarar. İkinci mevkie köylü kılıklı kimselerin bindiği görülürse umumî kazanç yerinde demektir.

Erzurum'dayım. Koca Erzurum! Karla kaplı. İstasyondan ancak çarşısına gelecek kadar vakit vardı, orada bir bakkala girmiştim. Sakız gibi dut kuruları gördüm.

Bakkal: «Begim bu dut kurusu Erzincan malıdır» dedi. Dut kurusu buralarda çok bulunur. Ben küçükken babam yukarı yere işlerdi .Trabzonda «yukarı yer» Bayburd, Kelkit, Erzincan, Erzurum taraflarına denir. Erzincan'dan dut kurusu beklerdim. Bayburd'dan kete (bu oranın çöreğidir).

Bulunduğum ikinci kompartimana Bayburddan Kop dağını kızakla aşıp gelen bir kaç köylü bindi. (Şunu kaydedeyim: Hiç bir yolda Erzurum yolunda olduğu kadar, ikinci mevkie köylü binmemektedir. Bu demektir ki, Balalarımın halleri iyidir). Mendillerinden Kete çıkardılar. Bana da bir tane ikram ettiler. Bu suretle «yukarı yer» in dut kurusunu ve ketesini de yemiş oldum.

Nihayet felâket yerinin merkezine geldim. Validen izin alarak şehri gezmeğe çıktım. Harab şehir jandarmalarla muhafaza edilmektedir. Hırsızlık olmasın diye.. Ankaz altında kalanların ancak varisleri kazmak için müsaade alabilmektedirler. Tek kalan açık istasyon caddesinde yürüyordum. Orada Bulunan memurlardan birini gördüm. Biraz izahat alıyordum. Yanına bir ihtiyar kadın yaklaştı. Komşusu imiş. Gayet tabiî olarak yanımdaki memura:

— Senin kaç kişin öldü, dedi.

— Anam, babam, bir de ufak kız çocuğum. Cevabını verdi.

İnsanın bir kimsesi ölünce müteessir olması veya ağlaması başkalarını teessüre kaptırmak ve ağlatmak istemesindendir de. Halbuki burada teessüre kaptırmak istediği kimselerin de kendisi gibi olduğunu görerek susuyor, bu suretle matem havası sakinleşiyor. Fakat bu çok kuvvetli acı bir hava.

Kediler sokaklarda yalnız kalmışlar. Tüylü bir tanesi yanımızdaki yaşlı kadının kucağına atladı.

— Sizin mi? dedim.

— Hayır! dedi.

Köpekleri jandarmalar öldürmüşler. Halbuki insanların en yakın dostu köpeklermiş. Fakat ne gelirse insana en yakınından gelmiş olacak ki onları öldürmüşler. Bunların ankaz altında kalan ölü insan ve hayvanları kurcalamaları variddi.

Akşam üstü trene bindim. Ayrılıyordum. Kapalı katarların içinde azalmış aileleri dolu Erzincan'lılar... Bunlar Türkiye'nin her tarafına dağıtılıyor. Kimi kahrile bu şehri terkediyor. Bazıları zaten fakir; bu felâketin daha iyi bir kapıya onları götüreceğini ümid ederek gidiyorlar.

Bu dönüşte Sivas'a uğradım. Çarşıda dolaşıyordum. Bir gramofon mağazasının önü halkla dolu.

— Erzincan duman oldu;
duman oldu.

Diye başlıyan yeni çıkmış bir plâk çalınıyordu. Ben de halkın arasına karıştım. Aynı ruhla dinledim.

İstanbul'dayım. Nişantaşı'ndan geçiyordum. Bir apartımanın bodrum katında kapıcı ailesinin gramofonu aynı plâğı çalıyordu. Bu hava yukarı katlardan alafranga radyo seslerile bulamaç oluyordu.

Bu seyahat notunu burada bitiriyorum.

Zelzele felâketi can ve mal bakımından büyüktür.

Ne kadar fazla insan ölürse ölsün insan yüreği ancak bir insan acısını alacak kadardır. Fakat maddî taraftan zararımızı kafamız çok iyi kavrıyor. Düşüncemizi hafifleten dostlarımızdan gördüğümüz yardımdır.

İçerden olan yardımın memlekete bilhassa bu zamanda tek faydası oldu! Manevî seferberlik.

Mavi halkalar

Bir koyu fon varsa
Eğer odanızda,
Sigaranızdan
çıkan
Mavi halkalar,
Birbiri ardınca
Genişler uzar.
Sevginin gözleri
Saadet perileri
Otururlar yanyana
O mavi halkalarda.
Doyulmaz sevda vardır
Görülmez rüya vardır,
Dalınmaz dünya vardır
O mavi halkalarda.
Bir zevktir seyretmek
Eritmek
Gözlerin ötesindeki dünyayı
O mavi halkalarda
Otururlar yanyana
Bir çok parayla borçlar,
Yazılmamış yazılar,
Okunmamış kitaplar
Yaylalarla boz kırlar,
Toprakla savaşan
Zavallı Erzincan
O mavi halkalarda!

Necibe Kızılay

Esti nesîmi nevbahâr açıldı güller subhden

KASABAMIZ

Martılarin düşürdüğü tohumdan
Filizlendiğine inandığım kasabamız...
Yosun kokardı evleri,
Çarşıları midye kokardı..
Çekirdeği çölden gelen mescidin
Boy attığına şaşardım,
Bu deniz yüklü havada..
Nedense gelişmedi hâlâ,
Mahallemizin en güzel yerine dikilen
İrili ufaklı mezar taşları...
Belki de ölüler böyle istiyor!

RİFAT ILGAZ

ALDI DA BİR YAĞMUR

Yaz,
Hasad,
Hesapsız kitapsız açıksaçıklar
Füceten bir yad!
Bire on
Bire milyon kâr;
Geriledi sıfıra kadar!
Aldı gidiyor başını;
Seyredin dostlarım,
Değirmenin taşını
Nasıl yuvarlanıyor?
Ne aman var,
Ne zaman,
Sellere karışmada
Dağ gibi harman!
Şemsiyesiz, çardaksız;
Açıkta kaldı habersiz!
Hikâye şudur:
Hava ansızın bulutlandı..
Ve hemen
Aldı da bir yağmur!..

Mustafa Seyit SÜTÜVEN

(11 inci sayfadan son)

Tanzimatta hikâyecilik

garaibi hikâyat, ve acaibi rivayat şekli tuflanesinden çıkarak, serairi tabiate karşı ulûm ve fünunun kazandığı muzaferiyetlere ve kalbi insaniyete dair senelerce edilecek tetkikat ve teşrihatın hasıl ettiği tecrübelere istinaden bir üslûbu âlii şairane ile yazılır. Buna (İlmi teşrihi edebi) tabirini kullanmak caizdir sanırım...»

(İlmi teşrihi edebi) sözile, bu kadar müfrid bir şekilde konuşan Sezai beyin, o sırada garbdaki hangi muharrirlerden müteessir olduğunu izaha lüzum yoktur sanırım. Sezai beyin bu kadar üzerinde durduğu, işi neden yarım bıraktığını bilmiyoruz. Fakat garbda böyle hikâye yazıyorlar, diye, bize örnek verebilmiştir.

Sezai beyle aynı zamnada, onun gibi pek az yazan Nabi zade Nâzım bey, hikâyelerini, erken ölümünden dolayı hem çoğaltamamış, hem de bir arada toplıyamamıştır. Serveti Fünunda ve bazı diğer mecmualarda neşrettiği, yazıları içinde,(Seyyiei tesamuh), (Hâlâ güzel, (Kara biber) ve (Bir hatıra) gibi hikâyeleri, Sezai beyi andırıyor. O da az çok şuurlu bir yol tutmuştur.

Bunlardan sonra tanzimat hikâyeciliğinin, asil, biricik yazıcısı - bence - Ahmet Hikmet beydir. Yeğenim isimli monoloğu ile ilk defa onunla, ilk mektepte tanışmıştım. Ahmet Hikmet beyin Haristan ve Gülistan isimli hikâye kitabı, bir kaç küçük nesircik, bir kaç monoloğ ve bir çok hikâyelerden teşekkül eden, büyük bir cilddir, kitabın başındaki Haristan ve Gülistan hikâyesini ve Bir Benefşenin Sergüzeştini, bugün de, zevk ile okuyabiliriz. Bu kısma ayırdığımız hikâyecilerin lisanında olan bir hususiyeti de sırası gelmişken zikredelim: Vak'a gayet sade anlatılır, fakat tasvirler ağdalı bir lisanla yapılır. Çok seneler sonra neşrettiği, İstiklâl ordusunun günlerinden bahseden ikinci bir kitabını, Hikâye kitabı diye saymak doğru değildir. Nesirciklerdir. Tanzimat hikâyeleri Garbe sadece bir bakış ve bu bakışın en iyi mümessili Ahmet Hikmet beydir dedik: Onda da istediğimiz gibi, mahallî görüşler, renkler değil, geniş bir muhayyile ve realiteye doğru bir hamleden ibaret olan, fakat diğerlerine nazaran, bizi az çok tatmin edecek kabiliyet vardır. İtiraf etmek lâzımdır ki, Halid Ziya Uşaklıgil'in - romancılığını tabii bir tarafa bırakıyorum - Hikâyeciliği Ahmet Hikmet bey kadar muvaffakıyetli değildir. Romanda bu devrin üstadı olan Halit Ziya beyin hikâyeciliği için hiç konuşmamak daha hayırlı olur. Maamafih ileride, bir makale de ona tahsis ederiz. Bu şekil bu devir hikâyeciliğini daha vazıh meydana koymıya yardım eder.

Hüseyin Cahid bey, Ebubekir Hâzım bey ve Mehmet Rauf beyler; Ahmet Mitat, Ahmet Rasim beylerin yazış tarzları ile, Sezai beyden başlıyan, Ahmet Hikmet'e dayanan yazış tarzı arasındadırlar. Teknik, lisan ve ruh bakımından birincilerden ileri, hayal, his ve yine teknik bakımdan, ikincilerden geridirler ve devrin müşterek havası onlarda daha bariz göze çarpar: Hasta, Veremli genç kızlar, Yakışıklı, sarışın erkânı harp zabitleri, İstanbulun âbı havası, Tünel, Köprü, Vapur iskelesi manzaraları ve Türkiye yerine İstanbul, hikâyelerinde mevzularının üçte ikisinde ecnebi veya yerli, Rum, Ermeni tipleri... Onların şu son şık, o zamandaki cemiyetin kadından ayrı olması dolayısile, çok kolayına gelmiştir. Bir Türk delikanlı pek tabiî olarak Büyükadada oturan, bir İngiliz ailesinin kızı ile veya bir Fransız madamla kolayca âşıkdaşlık edeblir ve yahut ayak takımının aşk maceraları...

Hüseyin Cahid beyin hikâyelerini topladığı kitaplar, Hayatı muhayyel, Hayatı hakikiye sahneleri, Niçin aldatırlarmış'dır. Son kitabı ötekilerden 25 sene sonra neşredilmiştir. Fakat yine Cahid beyin gazete ve fikir hayatımızdaki, büyün ihtişamı ile mütenasip değildir.

Ebubekir Hâzım beyin, Eski şeyler, hikâyelerini ihtiva eden kitabı vardır. Mehmet Celâl beyden burada bahsetmek doğru olmaz, çünkü, 80 sahifelik bir kaç büyük hikâyesi müstesna diğer kitapları hepsi romanlardır. Onu buraya sıkıştırdığımın sebebi, edebiyatı cedide hakkında lise talebelerine kitap yazan bazı zatları ikaz etmektir.

Makalemi bitirirken, fazla hiç bir şey ilâve etmiyeceğim. Çünkü bütün verdiğim izahat, Türk hikâyeciliğinin doğuşu hakkında biraz fikir vermiştir sanırım. Bu muharrirlerden sonra gelen yazıcıları, çok değişik bir ruh, ve yazış tarzı arzettikleri için, bunlara karıştırmamak lâzımdır. Onların raporunu da, ilerde, sual olunursa vereceğiz.

— Bibliyografi —

Muharrir	Hikâye kitabı
Emin Nihad	Müsameretname
Ahmet Mitat	Lâtaifirivayet (Bir kısmı hikâye)
Sami Paşa zade Sezai	Küçük şeyler
Nabi zade Nâzım	(kitap halinde hikâyeleri yoktur. Serveti Fünun koleksiyonlarına müracaat)
Ahmet Hikmet	Haristan ve Gülistan Çağlayanlar
Ahmet Rasim	Ömrü edebî (dört cild)
Hüseyin Cahid	Hayatı muhayyel Hayatı hakikiye sahneleri Niçin aldatırlarmış
Ebubekir Hâzım	Eski şeyler Yeni şeyler (birinci cildi romandır. II inci cildi hikâye)
Mehmet Rauf	Hanımlar arasında Pervaneler gibi Âşıkane Gözlerin aşkı Üç hikâye Kadın isterse İlk temas, ilk zevk Son emel İhtizar
Halid Ziya	Sepette bulunmuş Solgun demet Bir hikâyei sevda Bir şiiri hayal Bir yazın tarihi

(7 nci sayfadan devam)

Trabzon halk sanatı

zon ve civarına gelerek yerli kıyafetile aşılanıyor. Zaten biliyoruz ki büyük harblerle muhaceretler umumî hayatta büyük inkılâblar yapmıştır. Hattâ o zaman setre pantol «pantalon» denilen şimdiki kostüm de bu tarihten beri giyilmeye başlanmış. Horon oynanan elbise heyetinin adı «zıpka, yahut zıfka mintan». Bunu köylüler ve pek az olarak şehirliler kullanıyorlar. Şekli de şöyle:

Başta; dışı, - daha çok - siyah bazan içi ipekli, renk atlaslı, yahut başka renk çuhadan kenarları kaytanlı, uçları çıkık başlık: Kukula. Bunun kenarı şeritlisi, bazan uçları püsküllüsü de var ve usulü üzere bağlanması bir hüner.

Başındaki kukula
Karadandur karadan
İki sevdan var ise
Ben çıkayum aradan

Sonra yine rengi ve kumaşı türlü olabilen ve önü kapalı, bazan gümüş düğmeli içlik üstüne giyilen müteaddid fişeklik olacak cepli, yine kukula çuhasından kısa bir mintan. Bazan boğazdan geçirilen bir gümüş saat kösteği bunun üstünde.

Mintana bak mintana
Oyna gel benden yana
Sen benum ol ben senun
Katalum cani cana

Belde deriden, üstü işlemeli ve bölmeli bir silâhlık. Uzun gümüş kösteğin iri saati bu silâhlığa sokulu, tutulacak yerinin ucunda küçük tavşan kulağı biçiminde iki çıkıntısı olduğu için adına kulaklı denilen, başına doğru enli ve ucu sivri büyük bıçak, ya gümüş kaplı vüyük kama, piştof, tavanca yahut rovelver de bu silâhlıkta.

Bundan sonra sıra bu elbiseye ad veren «zıpka» dır. Zıpka, çoğu siyah ve bazan başka renk düz çuhadan kesilmiş. Trabzon ve civarı köylüleri onu, çoğu kendilerinin dokudukları şal adlı bir çeşit kaba yün şayaktan yapıyorlar. Zıpka; potur yani pantalon yerindeki dar kısım. Ayak bileğin-

(Devamı 19 uncu sayfada)

Şiire Dair notlar

KELİMELER, MEVZU, PLASTİZMA

Yazan: *N. İlhan BERK*

Şiirin malzemesinin kelimeler olduğu üzerinde şüphe edilmez. Mallarmée ile Degas arasında geçen bir konuşma bunu tamamlar gibi görünüyor: Degas: «Bir şiir için o kadar güzel fikirlerim var ki, fakat bunları bir türlü birleştirip yazamıyorum», Mallarmée: «Peki ama şiir fikirlerle yazılmaz, kelimelerle yazılır» der.

Nesirde olsun, şiirde olsun kelimelerin rolü şüphesiz ihtiva ettikleri manaları ifadesi bakımından mühimdir. İnsan oğlu konuştuğu kelimeleri umumî manalarına göre düşünür, söyler yahut yazar.

Demek istiyorum ki insan konuşurken kendisine nasıl kelimeler buluyorsa, yazarken de konuşma lisanındaki kelimelerin manaları ile düşünerek yazar.

Bizde mesele bunun aksi olarak yapılmıştır.

Grup, akşam, mehtap ilah... gibi kelimeler şiirde umumî manalarını kaybederek, şiire ayrı bir hüviyetle girmişlerdir. Bu yüzden gurup, gurup değildir.

Resullerin sözleri gibi binbir tefsire müsait bir hal almıştır. Bununla kelimenin zenginlediği söylenilebilir mi; fakat kelime taşıdığı manayı kaybeder ve bütün rolü *(symbol)* almağa yaklaşır. Şiirimizde bunu bol bir miktarda bulmak mümkündür. Mâmafi bu kelime *dégénération*'u yalnız bize mahsus değildir. Hemen bütün *symboliste* ler kelimeleri çarmıha germişlerdir. Hakikî manalarından soyunan bu kelimeler şiire *(şâirâne)* bir kılıkla sokulmuştur. Şiir için ise, bundan daha tehlikeli bir halin tasavvuru mümkün değildir.

Bu *dégénération* a düşen kelimeler *(Vital)* manalarını kaybederek sessiz, hareketsiz olmuşlardır. Şiirimizdeki hayatsızlığın her şeyden önce buradan geldiğine inanıyorum.

Kelimelerin konuşma lisanındaki rolü ne ise, yazıda da ayni manayı (rolü), ifa ederler.

Daha ileriye giderek, şiirde de harcıâlem manalar, yine harcıâlem kelimelerle ifade edilir.

Kelimeler, şiire hususî bir kılıkla girmezler. Aşağıdaki manzume bunu bize göstermeye kâfi bir sebep teşkil eder zannındayım.

Ağaç! ağaç dersem sana arlanma
ağaç!
Mekke ile Medinenin kapısı
ağaç!
Musa Kelimin asası ağaç!
Kara kara denizlerin gemisi
ağaç!
Şâh-ı Merdân Ali'nin Düldülünün eğeri ağaç!
Zülfikarın kını ile kabzası ağaç!
Şah Hasanla Hüseynin beşiği
ağaç!
Er de olsa avrat ta olsa insanların korkusu ağaç!
«Başı nerde» diye bakar olsam
başsız ağaç!
«Dibi nerde» diye bakar olsam
dipsiz ağaç!
Beni sana asacaklar, taşıma
ağaç!

(Hikâye-i Dede Korkut)

Şiirde yeniliğin her şeyden önce mevzudan geleceğine inanıyorum. Öyle zannediyorum ki şiirin mevzuunu aşmayan sanatkâr beklenen sanatı veremez. Bununla şiire mutlak bir mevzu lâzımdır demiyorum. Mevzu, şiiri yapan bir unsur olmıyabilir. Mallarmée nin, Valèry'nin şiirlerinin mevzuu nedir? Bugünkü şâirler arasında bile şiir için mevzu insanın ismine olan ihtiyacı kadar az lüzumludur» diyenler var. Valèry'ye ait (Halis şiir), iki makalemde Valèry nin *müsbet* bir mevzu endişesinden bahsetmiştim (*). Benim burada mevzuubahis etmek istediğim mevzu, her şeyden önce artık kırılması icabeden bir itiyad, bir kaidedir. Bugün «güle, «mehtaba» dair şiirler yazzılmaz demeyorum; bana gülü bir *abstraction* olarak almak garib görünüyor. Daha başka türlü söylememe imkân yok; şimdiye kadar yazılan mehtap manzumelerinin halini gözümüzün önüne getirmek kâfi. Benim anlatmak istediğim mevzu bunlardır: suje ile obje arasındaki münasebetsizliktir.

Şiirin her devirde az okunan bir nevi olması belki buradan geliyor. Şiir, hududunu aştığı nisbette bu az okunmadan kurtulabilir. Bu da hayatla mümkün olduğu kadar irtibat tesisiyle mümkündür.

Böylelikle şiiri muayyen bir zümreye hitap etmekten kurtarmış oluruz. Bundan şiirin herkesin anlayacağı bir nesir haline getirmek manası anlaşılmasın, bu uzak bir tasavvurdur. Mitoloji bugün şiirde ne kadar bayatlamıştır. Şiirde de, romanda da bugün hareket noktası (yahut mevzu), insandır. Roman da, şiir de bu sefaletten ancak bu suretle kurtulabilir.

Rimbaud, Lavtrémont, Witman bunun için büyük şâirdir.

Leonardo Da Vinci, (Resmin mukavelesi) adlı eserinde kuvvetle ısrar ettiği fenomenlerden birisi de öyle zannediyorum ki resimdeki *relif* hâdisesi üzerinde durmasıdır.

Ona göre resmin *mücessem* bir hususiyeti olmalıdır. Bunsuz resmi tasavvur bile etmezdi. *Pablo Picasso* da ayni endişeden hareket ederek resme bir heykel atmosferi vermeye çalıştı.

Öyle şiirler vardır ki, onlar bize hiç bir şey söylemezler, onları sade hissetmekle kalırız. Bunun haricinde gözümün önünde hiç bir şey çizmezler, sade güzel bir koku gibi gelip geçerler. Bu kabil şiirlerde bir hareket unsuruna raslanamaz. Bizi bir masal dünyasına götürmekle iktifa ederler; orada kendimizi yalnız *hissederiz*.

Buna iki büyük şâirden misal alalım:

«Rüya gibi bir yazdı yarattın
hevesinle
Her anını, her rengini, her
şiirini hazdan»
(Yahya Kemal)

Kaynar denizleyin canım,
oynar gemileyin tenim
(Yunus Emre)

İki şâirin lâlettayin şiirlerinden aldığım bu mısralar birisinin içimizi bir rüzgârla doldurduğunu, diğerinin bu rüzgârla birlikte bize bazı şeyler taşıdığını görüyoruz. Yahya Kemalin daha müphem ve «rüya», «an» «şiir» gibi bütün zenginliğini muhayyeleye münhasır kelimeleri ile, Yunusun «deniz», «gemi» gibi müşahhas ve plastik ehemmiyetlerini gözümüzün önüne döken ve bize bir hareketin tezahürünü gösteren mısraları arasındaki fark bunu gösteriyor. Yunusun umumî manaları herkesce bilinen kelimeler ile yazdığı şiirlerden (yalnız mana değil, mevcud kıymetler) bir bir münevver kadar, ümmî olan anamın da zevk almasındaki kerameti anlayorum.

Şiire plastik unsur, müşahhas kıymetlerle kazandırılır ve bu manadaki plastique unsur resimdeki kadar mühimdir.

Paul Verlaine — Rimbaud

AYIN TARİHİ

HALİDE EDİP

İstanbul Üniversitesi kıymetli bir profeör kazandı, Maarif Vekâleti büyük bir haksızlığı tashih etti; Türk kültürü yükseldi. Çünkü pek muhterem Doktor Adnan'ın eşi pek muhterem Halide Edip, İngiliz edebiyatı dersine başladı.

Bilmem ki Halide Edib'i bilmiyen, okumıyan, tanımıyan sevmiyen var mı?

Ben kendimi bildim bileli onun romanlarını okudum, onun teveccühüne nail oldum, ondan milliyet, hamiyet, heyecan ve fedakârlık dersi aldım. Halide Edip bir siyasidir, bir askerdir, bir vatanperverdir, bir ediptir ve bir büyük Türk kadınıdır. O bütün bir model, tam bir idealdir.

Türk zafer ve inkılâbında onun da hizmeti var. Türk edebiyatına, Türk tarihine o da geçti. Bugünkü Türk kültürünü hazırlıyanların biri de hiç şüphesiz odur.

Halide Edib'i Üniversitede, kürsüsünde görmek, ondan ders almak, ona nihayet hakkını tanımak ve her halde hürmet etmek en büyük vazifemizdir.

Hele Halide Edib'in talebesi olmak... Ne mutlu bir mazhariyet...

YENİ KİTAPLAR

Yüksek İktisad ve Ticaret mektebi, Devletler hukuku ve siyasi tarih proesförü olan tahrir arkadaşımız profesör Suphi Nuri İleri'nin (Güçler arası hukuku) namile Devletler umumi hukukunun birinci cildi neşredilmiştir.

Ankara caddesinde Üniversite kitabevinde satılığa çıkarılan bu kitabı her memurun, her talebenin ve her münevverin okumasını tavsiye ederiz.

Yine ayni profesörün (Siyasi tarih) kitabı basılmak üzeredir. Pek yakında satılığa çıkarılacağını bütün tarih meraklılarına tebşir ederiz.

ASALET MAÇI

Asalet, eskilik mânasına da gelir. Filân asildir, yani on, yirmi veya otuz kuşak ecdadını sayabiliyor, demektir.

Bizim Üniversite beş yüz senelik imiş... Ve biz bu eskilikler ile iftihar ediyoruz. Fakat Mısırlılar bizi (nakavt) ettiler. Çünkü onların Üniversiteleri, yani meşhuru âlem (Camiül'ezher) leri, bir iki aya kadar tam kuruluşunun bininci senesini kutlıyacakmış. Bu haberi bize geçen gün Hukuk fakültemizde Abbasiler ve Türklere dair konferans veren Fransız profesörü tebşir etti.

Ben bu asalet maçından hiç bir şey anlamıyorum. Eskiye rağbet olsa bitpazarına rahmet yağardı, derler. Medeniyetin beşeriyetin gözü mazide değil istikbaldedir. Dünkü koskoca Osmanlı devletinden bize ne? Biz, Türk Cümhkriyetini yarına hazırlamağa bakalım. İftiharımız, babalarımızdan ziyade torunlarımız ile olsun.

Beş yüz sene evvel Üniversite kurduk diyeceğimize, keşki bugünkü Üniversitemiz mükemmeldir, diyebilsek... Fakat Alman Yahudilerine muhtaç olan bir Üniversite, beş yüz seneliğim demekle kendini ne kadar zavallı bir mevkie koyduğunu neden bir türlü anlıyamıyaruz bilmem ki?..

Türk Üniversitesi demek Türk hocası olan Üniversite demektir. Asalet dünde değil, bugündedir. İftihar, babamız ile değil, kendimiz ile olur. Memlekette bir tek yabancı mütehassıs kaldıkça, Üniversitemiz vazifesini yapmamış demektir. Biz ise, vazifesini bihakkin yapan, yani yabancı hocaya muhtaç olmıyan bir Türk Üniversitesi istiyoruz ve bunu biz temin edebiliriz. Fakat bunun için bizim kendimize itimad ve hürmet etmesini bilmeliyiz. Türk münevverine, Türk hocasına, Türk âlimine hakkını vermelerini kendi münevverini kürsüsüz ve maaşsız bırakan ve Alman Yahudilerine bol kürsü ve bol maaş veren bir Üniversitenin beş yüz senelik olmasından dolayı iftihar etmesi bizi memnun etmiyor, belki müteessir ediyor.

Zavallı Mimar Sinan, şaheserlerile güzelleştirdiği İstanbulu Mösyö Prost'un eline bıraktığımızı görseydi acaba ne derdi? Yeni hastahaneyi, yeni stadyomu, yeni gazinoyu hep yabancı mimarlar yapıyor. Nerede bizim mühendislerimiz, mimarlarımız?

Üniversitemiz keşki beş yüz senelik olacağına, beş günlük olsaydı, fakat yalnız Türk hocalarından mürekkep bulunsaydı.

BAYAN CEVAT

Aslen Amerikalı olup uzun seneler Anadoluda hastabakıcılık edip Tütkçeyi mükemmelen öğrenen bu yüksek kadın, Standar Oyl şirketi memurlarından Cevat ile evlenerek Türk vatandaşlığına girmiştir

Bayan Cevat, Erzincan felâketini haber alır almaz, İstanbul Amerikan hastahanesi Müdürü Doktor Şepert'in sevk ve idare ettiği seyyar hastahane ile zelzele mıntakasına giderek karlar altında kalmış felâketzedeleri, bu kış kıyamette tedavi etmiş ve nihayet vazifesini ikmal ile İstanbula dönmüştür.

Bir Türk ile evlenmesinden dolayı artık tam bir Türk kadını olan Bayan Cevat'ı bu gayretinden ve insaniyetinden dolayı ne kadar tebrik etsek yine azdır.

İHTİYAÇ SİLSİLESİ

Bir adama evvelâ yemek ve elbise, yatak ve oda lâzımdır. Bunlardan sonra çok yemek, çok içki, çok çamaşır, çok kostüm, çok şapka, çok kundura lâzım olduğu gibi yataktan başka karyola, mobilye, yemek odası, salon, hamam, mutfak, bahçe ve saire saire gelir.

Bundan sonra da kitap, çalgı kedi ve köpek, at ve araba, otomobil, radyo, telefon ve saire ve saire gelir.

Daha sonra da seyahatler, ziyafetler, çiftlikler, yalılar, apartımanlar, bankalarda paralar ve saire ve saire gelir.

Fakat unutmıyalım ki, evvelâ ilk satırımızda yazdığımız yemek ve elbise, yatak ve oda lâzımdır.

Şehirler de adamlar gibidir. Bir şehre evvelâ acaba ne lâzımdır? Konservatuar mı, tiyatro mu, gazino mu, stadyom mu,? Hayır, hayır, hayır.

Bir şehre evvelâ temiz sokak, temiz gıda maddeleri, ucuz odun ve kömür, çok otobüs ve tramvay, büyük hashaneler, bol ilâç ve çok doktor lâzımdır. Hele harp tehlikesi olan zamanlarda ise sığınaklar, gaz maskeleri, fazla itfaiye malzemesi ve teşkilâtı, tevzi ve istihlâk kooperatifleri de birinci derece lâzımdır.

İşte, ehem ile mühimmi takdir eden bir belediye böyle yapıp harp tehlikesi zamanlarında imar işlerinden evvel, hem de çok evvel, bu gibi birinci derece lâzım olan şeyleri tamamlar ve hazırlar. Biz de belediyemizi böyle hareket eder ve şimdilik imar işlerinden ve masraflarından vazgeçer görmek isterdik.

S. N. İ.

(Dördüncü sahifenin sonu)

Necip Fazıl'la bir konuşma

ve kıymetini oldukça muhafaza eden san'atkâr, 19 uncu asırda sosyal faaliyet ve mertebe bakımından tamamile iflâs etmiştir. 19 uncu asırda cemiyet, san'atkârı, hercaî, ilcaî, başıboş ve serseri bir mahlûk farzetmeğe başlarken san'atkâr da kendisini başka bir şey zannetmemiş ve pasif bir grevci ocağı olan bohemliği kurmuştur. San'atkârın az çok problem teşkil ettiği ve içtimaî bir dava temsil ettiği asır yine 20 inci asırdır. 1914 Cihan harbinden sonraki devir...

Bilhassa 19 uncu asırda kapitalist dünyanın koltuk kabartıcı basit bir meddahı telâkki edilen san'atkâr, 1914 den sonra bu dünyanın geçirdiği buhranlar içinde kendi kendisini de mütalea etmiş, istikbalin cemiyetinde en mühim sosyal rolü yüklenmesi lâzımgeldiğine dair yeni bir hads sahibi olmuştur. Bu âna kadar tam mânasile çözülemiyen ve sistemleştirilemiyen bu hads, işte bence devrimizin en heybetli dava mihrakıdır. Bütün dünya bu davayı tezatsız bir örgü halinde dokuyacak olan fikirci san'atkârı bekliyor... İçimi hummalarla dolduran bu azametli dava mevzuunda şimdilik söyliyebileceğim şunlardan ibaret :

— *İstikbalin iktidar mevkii san'atkârın ve san'at culte*'üne mensup olanlarındır. Türk cemiyetinde de sanatkâr, eski Yunanda olduğu gibi, bir zamanlar şuursuz bir hürmet kazanmamış değildi. Benim ölçüme göre bu hürmet, Nedim'e gelinceye kadar devam etmiştir. Türk san'atinde, basit ve fâni politikacılara dalkavukluğun ilk örneği olan Nedim, devir devir, tereddi ede ede Behçet Kemal'e kadar ulaşmıştır. Hem de Nedim'in cidden san'atkârca olan bazı istidatlarından büsbütün mahrum olarak..

Bugünün nesline düşen borç, san'atine ve dünya görüşüne haysiyetli hedefler tayin etmek olduğu kadar, san'atkârın memleketimizde kaybedilmiş olan itibarını iade etmektir.

İlk defa olarak bizim nesildir ki kafasile ruhunu en titiz inbiklerden geçirip tezatsız bir dünya görüşüne varacak ve san'atkârın sosyal faaliyet ve mertebesini yeni bir cemiyet baremine sokacaktır.

[*] *Nec sine te nec tecum vivere possum (Ovide).*

(16 ncı sayfadan son)

Trabzon halk Sanatı

den bele kadar baldırı örten yeri, arkası, her yanı kendi kumaşından kıvrık. Ayrıca kırmalı kuşağı da var. Zıpkayı giyip çıkarmak, kıvrımlarına düzen vermek burada da bir meleke işi.

Zipka yapduracuğum
Bu yil mavi kumaşdan
Sevdaluk ne zorimiş
Kayir beni yaradan

Şimdi sıra papuca geliyor. Bunun da adı «çapula». Üst kısmı siyah meşin ve sahtiyandan, altı kalın köseleden, tabansız ve köselesinin sivri ucu başından üstüne doğru kıvrık hafif bir ayakkabı.

Çapulamun tepesi
Benzeyi bi gugar [38] *a*
Cebumde evza [39] *m vardur*
Yakayim bi zikara

Mani deyişlerile horonlarda ve şurada burada kullanılan çalgı aletleri ise müteaddid. Bunlar iptidaisinden, Zinbonlardan tutun da bilinmiş sazlara kadar çeşit çeşit.

«Zinbon»; daha çok köylü çocukların yapıp çaldıkları basit bir zurnanın adı. Arpa, buğday, çavdar, kabak gibi şeylerin saplarından kestiğiniz boğum yerlerinden bıçakla yarım santim kadar bir dil; sap üstünde de bir kaç delik açın, işte size bir zinbon. Yahut kabuğu kolayca çıkan incir, söğüd gibi ağaçların ince dallarından bir parça kesin, üstünde bir kertik açarak kabukta açıklık bırakın ve içini çıkarın bu da zinbon gibi bir düdük.

Yuksäk [40] *lerde uçurma*
Kotoğun davulina
Kotcoğun davulina
Zinbon zurna olur mi

Çarşılarda satılan; kızıl renk ağaçtan kavallar, âdi ve çoban kavalları da var. Sonra horonlarda çalınan zurna, davul, tulumlu zurna ve kemençe...

Son zamanlarda davulda Kot oğlu; kemençede Emir oğlu şöhretli.

Düğünlerde kadınların çaldıkları âdi «def», «zilli def». Bayramlarda Kavak meydanı düzlüğünde dönen dolaplarda havalanan büyük mikyasta çocukların kucaklarındaki «tarbuka», «zilli maşa ve «dünbelek» var. Askerliği mızıkada yapıp gelenlerin çalmasını bildikleri «grenata» şehirde daha çok. «Bağlama» denilen saz ve bağlamacılar ayrı bir bahis ve şehirde «ince saz» takımları başka bir fasıl. «Daire», «ut», «keman», «kanun» ve saire sıra ile rağbette. Kulüp halinde değilse de grup halinde her sınıftan gençler bir alete müntesib, aralarında yaşlıları, hocaları da var. Ve hepsi de amatör. Utta Mehmet çavuş, Rahmi, Neşet; kemanda Hakkı, İbrahim ve Galib efendiler meharetli. Umumî sazla bunların tamirinde Yelkenci Mehmet efendi hem de dükkân sahibi, üstad ve usta. Muayyen gecelerde evlerde birleşip meşk eder, yeniden, yeni fasıllar geçerler. Baharda, yazda şehrin mesirelerinde, Değirmendere, Ayasofya, Soğuksu gibi yerlerinde, şurada burada topluca ahenkteler.. Bazı eğlencelerle eş, dost düğünlerinin başlıca zevk ve ziyneti de bunlar. O zamanlar dünyanın her yerinden ses getiren radyolar nerede. Gramofonlar değil de, hattâ sonraları bayram günlerinin Kavak meydanı toplantılarında lâstik boru ile kulaktan dinlenen üstüvane plâklı fonoğraflar bile yok. Beri yandan şehirde bir de orkestra mevcut. Davul, zil, büyülü, grenata. Her aletin ustası çarşının bir esnafı. Manifaturacı, bakkal, terzi ve davulcu tellâl Aleksan bunların şefi gibi. Her biri bir şekil ve giyimde olan bu grupta profesyonel artistler. Evlenme cemiyetlerine, hac tehniyelerine, sünnet düğünlerine daha bilmem hangi toplantılara gider, topluca «icrayi ahenk» ederler. Bayram günlerinde sırık dolu hediyeler taşıyan yamağı, yardağı, yanında mahalle bekçisi ve arkasında bir sürü mahalle çocuğile kapı kapı gezerek bildiğimiz türkü ve manileri okuyup çalan meşhur davulcu Salih'den sonra sıra bunların. Kapı, kapı, fakat daha çok para çıkar zengin evlerini gezip dolaşmada, hepsi de «ühviyei lâtife» nin her çeşidinden «terennüm saz» olmadalar.

Şehirde bu gruplardan başka yirmi otuz neferden düzülü askerî bir mızıka takımı da var, resmî günlerde velâdet, cülûs günlerile gecelerinde haftanın muayyen zamanlarında Ortahisar'da Hükûmet konağının evlusunda, sonra Güzelhisar'da Kumandanlık dairesinde çalarlar. Sesi duyan çoluk çocuk ve her yandan gelen kalabalık halk etrafı sararız. Notalarını koydukları sehpalar önlerinde. Kurulan dairenin ortasındaki şef şimdi kumanda verir:

«Hazır ol, beraber, arş».

Çocukluğumuza raslıyan, bizi de çevresinde toplayan güzel hatıralar.

Bazan Trabzona gelip iç memleketlere giden veya oralardan dönen valilerin, paşaların karşılanmasında, yola konulmasında da ayni bando.. Arkası sıra, önlerinde kırmızımsı cilâlı deriden göğüslükler ve omuzları hizasında sarı tunç ağızlı parlak baltalar taşıyan yağız çehrede hançer kaşlı, pala bıyık ve uzun boylarile korkunç simalı bir sıra baltacı neferleri... Sonra muttarid demir adımlarla rap rap geçen mehabetli Türk askerleri. Meşrutiyetin ilânından sonra sanayi ve itam mekteplerinde çocuklarla büyüklerden bandolar kurulup bozuluyor. Başka mekteplere de musiki girmiş. Nota ile gösteriliyor. Ezberletilen marşlar, manzumeler derslerde sınıfça; merasim günlerinde topluca fakat çok asabî ve heyecanlı jestlerle okutulup söyletilmekte.

Sonra bugüne kadar da zaman zaman bir çok evlerle musiki cemiyetlerinin kurulduğunu görüyoruz. Büyük harb bitince, bunlar açılır, kapanır halde artmış ve gençler birliklerinin şubelerinde bazan temsil ve resim kısımları var. Çoğunun gayesi, şark ve garb musikileri arasında birleşik bir nokta bulmak ve memleket gençliğine musiki hevesini yaymak. Ancak faaliyetleri henüz belirmiş değil ve şimdi biz; bediî zevki getiren güzel sanatlara ait duyguların artmasile çalışma sahasının ilerilere doğru genişlemesini bekliyoruz.

(8 inci sayfadan devam)

Faruk Nafiz ve eseri

Bu dağın gülleri derdim ki neden solmuşlar
(Talas bağlarında batı)

Malûm: Fiillerin mutabakati meselesi. Fail cemi de olsa fiil müfret olmak lâzımdır:

Şimdi ben fırtınalar geçmeyen orman gibiyim
(Hayalden hakikate)

Burada da «**fırtınaların geçmediği orman**» demek icabederdi.

Kayalıklarda yanaşmıştı uzun bir sandal
(Şarkın sultanları)

Sandal, tabii, kayalıklara yanaşmıştı.

Dökülür bazı bir soluk yaprak
(Silva)

Yani düşer. Dökülmek birden fazla olan şeyler hakkında kullanılır.

Diyor ki yesile ay: «bilmedin mi Sara kim?»
(Sara)

Eğerçi bildin mi kelimesi tanıdın mı makamında kullanılır. Fakat manası daima iktidarîdir:

Bilmedin mi?..

Nağmeler besteleyenden biriyim.
(Nedime dair)

Burada da biri kelimesi nağmeler besteleyenin birden çok ölmasını icabeder.

Aşkınla kaç zavallı bu sahilde öldüler
(R. B. nin gözleri)

Malûm: Müphem sıfat fiilin müfret olmasını icabeder.

Tek ruhumun azabı değildi gördüğünüz
(Okuyanlara)

Tek kelimesi burada «**yalnız**» manasında kullanılmış. Sadece demek isteniyor; faakt kelimede sayı fikri o kadar hâkim kî, şive hatası meydana geliyor.

Her gün saban başında topladığın kederler
(Oğluma)

Tabiî, kederin toplanmıyacağını söylemiye hacet yok.

Gözleri dopdoluydu, saçları darmadağın
(Dün bir kadın ağladı)

Onların belli çünki, gelmişi, geçmişi bu...
(Piç)

Yarın öksüz kalbinin burkulacaktır içi
(Piç)

Farkı ne tek başına yolda gezen ananın
Kalbini dörde bölmüş şu sülün boylu kızla
(İş başında)

Kıvırırdık dümeni batıya doğru bizler
(Her yerde kahraman)

Sordum ki bu kimdir, gülümsediler
(Serenad)

Koşarım haykırarak şehrin geçitlerinden
(Lânete mahkûm)

(Sonu arka sayfada)

---

1) Birinci makale 2 sayılı nüshamızdadır.

2) Trabzon şivesinde K harfi çok yerde ka ile ga arasında bir ses verir.

3) Polatane kasabasının garbî yakîninde ve deniz kıyısında içinden aynı adla bir dere geçen köy.

4) Bir. 5) Merhem. 6) Yüreğim. 7) Mer'a, otlak. 8) Varub. 9) Geliyor. 10) Gidiyorum. 11) Söz.

12) Çıkıp da. 13) Etme. 14) Bir gönül. 15) Yapamazsın. 16) Bıkıp da. 17) Viran. 18) Çizgileri. 19) Yamaç, bayır, bacayır.

20) Meşinden, tenekeden ve saireden yapılan portatif su kabı. Burada içine silâh temizliyecek şeyler konulan kab, mahfaza. 21) Çimenleri. 22) Ağlıyor. 23) Babam. 24) Bağrışıyor. 25) Yavuz. 26) Değirmen. ĝ şekli g harfini eski harflerden g sesile okutmak içindir. 27) Toplarının.

28) Dökmüş. 29) Tonya Trabzonda, yayladır, bilhassa yağı ile meşhurdur. 30) Filika. 32) Erik. 33) Yaşmak. 34) Delik. 35) Elli para değerinde bir sikke.

36) Vakta ki, ne zaman ki. 37) Teke.

38) Meyvalı ağaçların dallarını çekerek yemişlerini toplamak için kullanılan ucu dal yerinden kesik, iğri ve kıvrık ağaç.

39) Kibrit.

40) Buradaki k lar şive icabı kalın okunmak için birincisine u seslisi verilmiş ikincisinden sonra e yerine ä harf ve işareti getirilmiştir.

(Geçen sayfadan son)

Faruk Nafiz ve eseri

Ne olur benden eller el etek çekseler de
Beni bir ses yanına çağırıyor derinden

(Lânete mahkûm)

Dereler ardınsıra akmıya koyulmuşlar

(Ardında)

Yıllanmış bir çınar pusuluk yerin

(Ali)

V. s. mısralarında da müteaddit şivesizlikler mevcuttur.

Faruk Nafizin bu kabil üslûp hususiyetlerinden biri de âhenksizliktir. Zihni ve tefekkürü âhengin savtî âhenkle muvazilik derecesi düşünülürse âhenksizliğin ehemmiyeti daha kuvvetle tebarüz eder. İşte rastgele, misaller:

Bir dul gibi koyları sandallar içinde

(Nergis)

Sırtında bir tüy gibi taşı taştan yükünü

(Hayat)

Sana soylu olanlar der ki soysuz kişi bu

(Piç)

Her duyduğum gülüşün yok sevincin haberi

(Garipler)

Bütün işler kim etek öperse onda bakmış

(Serseri)

Olacaktır bu hızla yedi kat gökler bizim

(Her yerde kahraman)

Hasret saatlarını saydı saçında aklar

(Onu bir gün görmedim)

Şimdi dedim göğsümü ateşliyor her bağır

(Kör kuyu)

Âhenksizlik misalleri sayılamıyacak ve tabii iktibas edilemiyecek kadar çoktur. Bir çok yerlerde Mehmet Emini dahi bu hususta fersah fersah aşan Faruk Nafizin iktidarsızlığı, hayret edilecek derecededir.

IV — ŞAHSİYETSİZLİĞİ

Her şahsiyetsiz kimse gibi, Faruk Nafiz'in de «yeni» bir şey ortaya koymadığını, buna mukabil, «eski» yi de şahsî ve hususî bir tarzda ifade edemiyerek, ancak, onları şuurlu veya şuursuz bir taklitle tekrar ettiğini görüyoruz: Şahsiyetsizliğin ve sanat kifayetsizliğinin bu şuurlu veya şuursuz ifadesini iki tipe irca ediyorum:

A — ESKİYİ TEKRARLARI

«Yarab! hele kalb ağrılarım durdu» diyordum

(Ses: Yahya Kemal)

«Hasretlerimin yok mu tesellisi» diyordum.

(F. N. Suda halkalar III)

Yorgun gözümün halkalarında

(Haşim)

Hastasın, benzin uçuk, gözlerinin çevresi mar

(F. N. Humma)

Dalgın, soruyordun bana...

(Fikret. Bir hicranı muvakkattan sonra)

Dalgın bana sormuştu bu kız...

(F. N. Macera ve gençlik III)

Son goncei sevdasını dökmüştü nihâlân

(Fikret. Küçük aile)

Son gonceler döküldü...

(F. N. Has bahçe I)

Güşade bâli tenezzühtü bir beyaz kotra

(Fikret. Seza)

Vardı yorgun sular üstünde beyaz bir yelken

(F. N. Şarkın sultanları II)

Sen nerdesin ey sevgili, yaz günleri nerde

(Yahya Kemal)

Yollardan esirile geçen sevgili nerde

(F. N. Esir)

Dağ dağ o güzel ses bütün etrafı gezindi

(Yahya Kemal. Ses)

Gezdi rüzgâr gibi enginlerde
Gamlı bir mersiye halinde sesin

(F. N. Musiki sabahı)

İls nous regarde encore, ensuite il se recoche,
Eout en léchant le sang répandu sur sa bouche,
Et...

(A. de Vigny. La mort du coup)

Her gün el kanıyla ziyafet çeken
Koca kurt yalıyor kendi kanını

(F. N. Mağara)

B — KENDİ KENDİNİ TEKRAR

Vaktile, Hakkı Paşazade Celâlden bahseden bir tenkidinde, Hüseyin Cahit, hatırımda kaldığına göre, bir şiir reçetesi tertip ediyordu: Biraz esatir perisi, kâfi miktarda bahar ve rüzgârı, çoçek, kelebek ve saire... Bütün bunlar bir arada düşünülecek olursa şair Celâli okumıya hacet kalmayacakmış. Sanatın kalpazanlıkla ne hazin istihzası...

Hakikatte asla sanatkâr olmıyan Faruk Nafiz için de bugün o çeşit bir reçete hazırlanabilir. Yani, Faruk Nafiz, eserinde, bu reçetenin erkânını teşkil edecek kadar mahdut şeylerden bahsetmiştir. Bunları da bir kaç misaille gözden geçirelim:

Oscar Wilde Hakkında

●

Yazan: Y. KENAN

Merak ederek eserlerini okuduğum meşhur muharrirlerden biri de Oscar Wilde'dir Meşhurluğu malûm. Hapse girdiği zaman Wilde'in kardeşi Bernard Shaw'a kardeşinin namusluluğu hakkında misal getiriyordu: «O kadar iyidir ki yanına bir kadın bile koysanız ilişmez» diyordu.

O. Wilde hapse girince Fuzuli'ye döndü. De Profundis'i yazdı. Hapiste keder içine işledi. Fakat bu kitabı ile o da kederi işledi: «Güzel vücutlar için zevk; fakat güzel ruh için keder» sözünü burada söyledi. «Sevincin ve gülüşün arkasında kaba saba ve vurdum duymaz bir mizaç bulunabilir. Fakat kederin arkasında daima keder vardır» lâfını da burada etti.

O hapiste olmadığı zamanlar Nedim'in yolundadır. Onun gibi de kolay ve tatlı yazar. Hattâ Shakepeare'in de kendi gibi olduğunu ispata çalışır. «Mr. W. H.'in portresi» adındaki nesir parçasında Shakespeare'in acayip ihtiraslı şiirlerini ittihaf ettiği kimsenin Lord Pembroke, yahut Lord Thouthampton olmayıp «başka birisi» olduğunu yazar Ve bu *başka birisinin* onun san'atinin inkişafında büyük bir âmil olduğunu söyler.

O. Wilde'in eserleri bakımından meşhurluğuna gelince: Bugün İngilterede ona (farce) de en iyi muvaffak olmuş bir muharrir diye bakılmaktadır. Yoksa bir mütefekkir olarak tanınmamaktadır. Eserlerinde içtimaî bir mesele yoktur. Edebiyatı edebiyat için yapmıştır. Bununla beraber bazan içtimaî meselelere de dokunduğu görülür. Meselâ (Yıldız çocuk) da «Bazısına çok verilmiştir. Bazısına az. Haksızlık dünyayı parçaladı, kederden başka hiç bir şeyin müsavi taksimi yok» der. Bunun gibi Wilde, kuvvetli aklile her mevzua ilişmiştir: Felsefeye, tiyatroya, aktöre.. ilâh..

Tiyatrolarında şahısların kuvvetli şahsiyet almalarına dikkat etmez. Hattâ bazan yirminci asra girilen bir devirde kitabı mukaddes ağzile onlara söz söyletir.

Bernard Shaw, yazacağı esere başlamadan evvel meşgul olduğu mevzu hakkında neler yazılmışsa hepsini okur. Ve onların üstüne çıkmağa çalışarak eserini ortaya kor. Wilde tembeldir. Fakat aklına güvenerek başkaları ne demişse desin, araştırmaz; yazdıkları isterse Kitabı mukaddes zamanında söylenmiş olsun. İster son zamanların en büyük müteferrinin yazacağı bir şey olsun. Güzelliğini idrak ettiği cümle ve fikri yazar.

Aklının kuvveti hakkında bir biyoğrafisinde anlatılır: Bir romanın başından, ortasından şöyle bir dakika kadar baksın; mevzuunu, içinden bazı parçaları da söylemek şartile anlatırmış. (Bunu okurken, her halde bu baktığı roman bizim eski nesil kafalılarının, meselâ Karakurd'un veya Vâ - Nû'nun aşk romanları cinsinden olmalı, dedim kendi kendime).

Wilde'in Pederaste olduğu meydana çıktığı zaman, bu yaşadığı puritain muhitte fazla alâka uyandırmıştır. ozaman hâlâ Victorya devri tesiri altında bulunan, İngiltere gibi bir yerde, üzerinde fazla yazılmağa başlanılan böyle bir muharririn dışarılarda da alâka celbetmemesi varid olamazdı. Onun için memleketinde meşhur olan Wilde, her yerde olduğu gibi bizde de lüzumsuz yere meşhur oldu. Öyle ki, bütün eserleri hemen hemen dilimize çevrildi. Wilde'in yaptığı işin acayipliği, bundan dolayı meşhur oluşu, bizce mânasız ve ehemmiyetsizdir. O halde içinde fikirlerin garnitür halinde bulunduğu eserleri için mi bu kadar Wilde'i tercüme ediyoruz ve oyniyoruz.

Türk şairleri hakkındaki meşhur birkaç ciltlik eserinde İngiliz Gibb, Nedim'in şiirlerine soktuğu sâkiler, hep edebiyat içindir, der. Nedim'in cinsiyet husussundaki ayrı yolculuğunu, hapse girmediği için ispat etmek pek güçtür. Fakat şu var ki, yaşadığı cemiyette şiirlerinin ruhu olacak kadar bu işin ileri varmış olmasıdır.

Bu hal bizim cemiyette bu dereceye gelmişken ve şaheser şiirler halinde ortaya konulmuşken, puritain bir muhitte yaygaralara sebebiyet veren bir adamın ortaya koyduğu bir iki bayağı nesrin veyahut içinde serpme fikirler bulunan eserlerinin bizde bu kadar tutulması, Avrupadan ne alacağımızı şaşırmış olduğumuza delâlet eder.

(On dördüncü sayfanın sonu)

Aşk

de biraz onun ateşile yanınız. Çünkü o ateşi hissetmiyecek olursanız, değil yalnız hayatınızda, hattâ öldükten sonra bile soğuklar içinde ebediyyen donacaksınız.

Evet, veyl âşık olmıyanlara, ne mutlu sevdim diyebilenlere. Fakat görüyorum ki maksadımı iyi anlatamadım. Taraftar peyda edemedim. Çünkü daha birçoğunuz hâlâ sevdiğinize, âşık olduğunuza, aşkı tattığınıza eminsiniz. Fakat artık bu kanaatinizde kuvvetle ısrar edemezsiniz. Çünkü size bir iki misal ile hislerinizde yanıldığınızı, mübalâğa ettiğinizi ispat edeceğim:

Elektrik lâmbalarını veya makineleri misal olarak alalım:

Vakıâ, her elektrik lâbması ziya verir. Fakat bu lâmbaların kuvveti bir değildir. İçlerinde beş mumluk da var, beş binlik de var, hattâ beş milyonluk da var.

Makineler de öyledir. Vakıâ hepsi makinedir. Fakat içlerinde elli beygirlik de var, beş bin beygirlik de var.

İşte, âşıklar da böyledir. Küçük âşıklar ve büyük âşıklar da vardır Fakat ne az ziya veren lâmba iyidir, ne de az koşan motör ve ne de az seven insan. Bunların en iyisi, tabiî en başta olan ve en ileri gidendir. En kuvvetli, en parlak, en mükemmel olmak gerektir.

Binaenaleyh, her lâmba, kendisini lâmba zanneder, her otomobil kendini otomobil farzeyler, her seven de kendisini âşık sanır. Fakat bunların hiç bir ehemmiyeti ve kıymeti yoktur.

İş, çok ziya vermekte, çok koşmakta ve çok sevmektedir. Hattâ çok da azdır, en çok lâzımdır. Her şeyden çok, herkesten çok. Çünkü az sevilmez, tam sevilir. Hele şartla, pazarlıkla ve kıskanarak hiç sevilmez. Bilâkis, sevgiliden hiç bir şey istememelidir, beklenmemelidir. O, olanca hatâ ve kusurlarile beraber sevilir. Hattâ belki de bu noksanlarından dolayı sevilir. Hattâ ondan fenalık görülse bile sevilir. Hâsılı bilâkaydü şart sevilir. Çünkü her gülün bir dikeni vardır.

A. Gide, bunu başka türlü anlatmak istiyor: «Açık kapıdan geçmek kolaydır, iş, dar kapıdan geçmektir. Bu ise herkesin kârı değildir.» diyor.

İşte mesele. Bir meseleye daha temas etmek isterdim:

Evet, her insan sevmez, yani aşk demek, harikulâde, fevkalâde ve dâhiyâne sevmektir. Bu ise öyle herkesin kârı değildir.

Bir de insan sever. Fakat sevdiği için de mükâfaten ve mütekabilen sevilmez.

Aşk, sevmek demektir. *Muaşaka* ise sevişmek mânasınadır. Bu enderdir. Bunun devamlı misaline ya tesadüf edilmemiştir; ve yahut hiç de edilmiyecektir.

Fakat aşkın misalleri vardır. Yalnız aşk, hep ıztırap değildir. Aşk, evvelâ saadet, sonra ıztıraptır. İnsan evvelâ gülmeli, sonra da ağlamalıdır. Yani *Platonik aşk*, iyi bir şey değildir. Hele muvaffak olmıyan aşk, bir felâkettir. Fakat asıl aşk, evvelâ muvaffak olunan, sonra da tabiatile elden kaçırılan aşktır.

Bunu başka bir türlü anlatayım:

A. Gide, bir (an)dan bahsediyor. Yani insanın, hayatında aşkı tatacağı bir an vardır, diyor. Bazıları o anı idrak etmezden evvel ölürler ki, onlar ebedî mahkûm ve bedbahtlardır. Ve hattâ ahirette bile rahat edemiyeceklerdir. Bir takımları ise hayatta iken velev bir kere olsun o andan istifade edenlerdir. İşte o an ele geçti mi aşk tamam olur. Yani o anda insan sevdiğine *havassı hamsesile* malik olmasıdır. Yani sevgiliyi görmek, sesini işitmek, nefesini hissetmek, kokusunu almak, velev yalandan olsun, onun tarafından (Seni seviyorum!) denildiğini duymaktrı.

Henrich von Kleist ise, o anı yaşadıktan sonra sevgilisine, artık tekrardan bir şey çıkmaz, gel de beraber ölelim; demiştir. Ve filhakika birlikte intihar ettiler.

İşte, velev bir an için olsun insan, sevgilisine kavuşmaz, onunla beraber yaşamazsa, onu kolları arasında sıkıp titretmezse ne hayatın, ne insanlığın, ne de aşkın mânası olur.

Fakat, bir defadan sonra, Von Kleist'in yaptığı gibi, o andan sonra artık varılacak daha yüksek bir yer yoktur. Ondan sonra her ne olursa hep *tekerrürdür*. İnsan tekerrürden vazgeçebilir. Fakat tekerrüre esas olan ilk andan vazgeçemez. Bütün hissi, bütün hırsı, bütün şehvet, bütün intizar, bütün visal, bütün aşk hep o anı idrak edebilmek içindir.

O olmadı mı, *Nietzche*'nin dediği gibi: (Senelerce ne bir teselli, ne bir insanî hareket, ne de bir aşk ıztırabı) olur.

Ve *Lacretell'in* dediği gibi de insan her vakit karşısında kendisini sevebilecek bir kimseye rastgeleceğini zanneder durur.

İşte bunun içindir ki *A. Gide;* aşkı insanlar ayıp görürlerse de Allahım sen ayıp görme. Diyor.

A. Samain de, cemiyetin en büyük cinayeti, aşkı ayıp saymasıdır. Diyor.

Goethe ise; aşksız olduktan sonra dünyanın ne kıymeti kalır. Diyor.

Yani, bütün bunlardan çıkarmak istediğim netice şudur ki, aşk, dünyada pek az kimselere nasip olan müthiş bir nimet, kuvvetli bir ateş ve lüzumlu bir ıztıraptır. Aşkı menfaat, pazarlık, cebir ve ikrah, şart ve tazyik ve ezsümle kıskançlık öldürür. Aşk, evvelâ sevgiliye tamamile malikiyet, ondan sonra da ondan mahrumiyettir. Yoksa:

A. Gide'in dediği gibi: Yemediğim yemişin, ememediğim dudağın bense ne ehemmiyeti olabilir?..

HİKAYE :

BÂBIÂLİ

Yazan: Y. Ahıskalı

Koltuğunda iade edeceği gazetelerle içeri 12 yaşlarında bir müvezzi girdi ve kahveci İran'lıya para kazananların tavrile kumanda verdi:

— Pastırma kâğıtlarını ver.

— Ulan piç annen bana yalvardı. Seni müvezzi yaptık, şimdi oyun oynuyorsun. Dün de içeri gittin. Ekmek paranı oyuna veriyorsun, diye bâyi ona çıkıştı.

Onu, oynamak için bekliyen yaşıdı arkadaşları:

— Dün yenildi. Bizi Yüksekkaldırımdaki sinemaya getirdi. Müthiş bir filim vardı. Lonjopson filmi.

Küçük müvezzi hamisi olan bayie:

— Süleyman ağabey her zaman zarar edecek değilim ya.. göreceksin bugün kazanacağım.

Diğer masada hesap gören bayi Süleymanın muavini bozuk paraları sayıp hesaplar yapmakta idi. Bayi ona:

— Derviş hâlâ saymadın mı? Çabuk ol. Yeni çıkan mecmuayı gidip dağıtacaksın.

— Şimdi, şimdi. Bu bozuk paraları fişek yapayım. Dur, dur, dur. Süleyman ağabey ne dedin. Yeni bir mecmua daha mı? hah ha.. ha.. hay.. Kimbilir hangi enayi ile gene işimiz var. Yahu bu mecmuacılar da nereden çıkarlar. Zıp zıp zıp Aman hesabı da şaşıracağım..

Bayi Süleymanın muavini bozuk paraları fişek yapmıştı.

— Haydi bakalım ver bir çay. dedi İranlıya.

Orada oturan işsiz mürettiplerden biri:

— Derviş bugün altıdansın. Bir çay da bana ısmarla.

— Ha.. Bugün ne kadar işsiz mürettip varsa Ali usta hepsini seferber ediyor. O da yeni bir mecmua almış. Malûm ya onda makine hak getire, mecmua ay başına yetişecekmiş. Ali usta bana dedi ki kahvede boş mürettip görürsen gönder. Haydi sen de, çay may istemez. Ali ustaya koş.

İşsiz mürettip bunun atlatılmak için söylenmediğini anlamak isteyerek Dervişin yüzüne baktı. Derviş ciddi idi. Bunun için işsiz mürettip inanmamazlık etmedi. Fakat çok da ehemmiyet verir görünmedi. Ve:

— Sen şimdi çay ısmarlıyor musun? dedi.

— Sonra karışmam, Ali ustadaki işi de kaçırırsın.

— Canım böyle ne yağlı işlerin kaçtığını gördüm. Geçen birisi söyledi. Hurşidin çalıştığı matbaada bir kişi arıyorlarmış. Hurşidle bacak kadarken Artinin yanında çıraklık etmiştik. O şimdi Allah versin kocaman matbaada tutundu. Ne ise matbaaya gittim. Yahu o matbaacının kapıcısı ne Allahın belâsı. Kendini sadrazam kapıcısından üstün görüyor. Bir efendiyi kapıda amma payladı. Ben de korktum.

— Bey kardeşim bir işçi almak istiyorlarmış, dedim ona.

Yüzüme bile bakmadan elile sağda bir kapı gösterdi. İçerdeki memuru gördüm. Meğersem makineye bir çırak arıyorlarmış.. Yahu bu makineler hepimizi çırak yaptı, gitti. Şimdiye kadar ne çıraklar çıkardım. Bu yaştan sonra çırak olunmaz ya.. Tuh.. tuh.. tuh.. gene büyük söylemiyeyim.

Hemen samimî bir vaziyet alarak bayiin muavinin yüzüne baktı ve sordu:

— Sahi mi söylüyorsun, Ali ustada iş var mı? Çay ısmarlamıyorsun, bari şu sıcak yerden çıkmıyayım.

Derviş gözlerini yumup dargınlıkla ciddilik arası bir suratla söylendi.

— Sana da iyilik olmaz ki..

— Yok yok, yalan olmadığına inanıyorum. Bizim büyük valide rüyasını gördü. Gûya ben bir simidi halka gibi burnumun ucuna taktıktan sonra, hiç el değdirmeden ağzıma düşürüp yemeğe uğraşıyormuşum. Tam ağzıma alıp bir diş almışım ve simit düşmüş. (Burada şu izahatı vermeğe lüzum gördü: «Belki rüyada birisile iddialı simit yiyordum»).

Sobanın borusunun arkasında dışardan biraz evvel gelmiş ısınmakta olan ihtiyar bir müvezzi kısık sesle (bu, meslekte yıllanmaktan ileri geliyor):

— Madem ki simitten bir diş alabildin. Bir defa çalışacaksın, diye rüyayı tabir etti.

Çayını içmiş olan bayiin muavini:

— Belki de bir sene. diyerek işsiz mürettibe teselli verdi ve beraberce çıktılar.

Bir müddet sonra bayi Süleyman diğer bir büyük gazetenin bayiile oynamakta olduğu tavlayı bitirmişti. Orada bulunan müvezzilere:

— Ben gidiyorum, vakittir. dedi.

Pastırma oynıyan küçük müvezzilerden, dün kaybeden gene paraları İranlı kahveciye veriyordu.

Bayi Süleyman kuşluk zamanı çıkan gazeteyi dağıtmıştı.

Geceleyin ayaz yiyip hâlâ yumuşamıyan karlar üzerinde koşan müvezzilerin çıkardıkları katır katır kalabalık ayak sesleri sokakları dolduruyordu.

Y. AHISKALI

Korkmuyorum

Gökler yıldızlarla dolu
Ve olmamıştı dualarım
Yemişler çürüklerle dolu
Varsın olmasın dualarım
Çürüsün yemişlerim
Korkmuyorum artık..
Güzellikten

Suphi TAŞHAN

YEDİ TEPE

SON Sayfa 10 dan

ya faslına girerler ve saatlerce hareketsiz dünyanın döndüğünü hissederler.

Ahmet efendinin oğlu ara sıra depoya uğrardı.

İşte deponun kapısındadır ki Zifiri oğlan gemici Trotiberne rasladı.

Nasıl ahbap oldular anlatılması uzun sürer, şurası muhakkak:

Trotibernle Zifiri Sait aynı gece 7 numaralı genel eve beraber gittiler.

Zifiri Saidin güzelleştiğini; sokakta dulların onu mes'ut etmeği düşündüklerini söylemiş miydim?

Nice beyaz yüzlü bastonlu «getr» li yüksek sesle sokakta gülen acaip efendiler ona hayranlıkla bakmışlardı.

Körlerin sokaklar boyunca sendeledikleri bir akşam, herkes için karanlık, herkes için çılgın bir akşam, Zifiri Sait yandı tutuştu. Kadın ne demek, Yedi Tepe cennet mi mahşer mi, ne oluyordu o akşam?

Şenlik lâternaları tepeden tepeye duyuldu. Kör kütük sarhoş olan Trotibern, hem hasımların lûtuflarından istifade ediyor, hem de ordinosu kaybolmuş bir afyon yükünün:

— Sif değil, *Konst and Fret* olarak gönderildiğini isteyene izah ediyordu.

Konişmentoya ait bir cümlenin ortasında vaziyet vehamet kesbedince rahatsızlığı gidermek için Trotibern hamam odasına götürüldü ve kirlenmiş kapılar yıkandı.

Kavunla midya dolmasının terkibinden doğan buhranı gidermek için tefekküre muhtaç olan İngiliz gemiciden arta kalan evin sermayeleri Zifiri oğlanın namusuna taarruz ettiler.

Heyhat!

Kaplanın ormanda ilk aşk gecesi Zifirininkine nisbeten ne usludur bilseniz!

Hafifleyip odaya avdet eden Trotibern bile böylesini görmemişti, baka kaldı!

Mecnunn ilk aşk gecesi anlatılmaz, ve yazık ki şehrin kanunları, örf ve âdetleri buna mânidir.

Yedi Tepe Zifirinin zevk çığlıklarını dinledi.

Komşular, ötede hâmile var, çocuk doğuruyor zannettiler. Sabaha kadar sürdü bu iş!

Oğlanın ilk aşk gecesine iştirak eden kadınların pasaport fotografları gösterilmez, boyları, yaşları, gözlerinin rengi söylenilmez, malûmat mı istersiniz?

— Veremem; meslek sırrı bu, rasgele tafsilât veremem!

Sabaha doğru baygın yere serilen Trotibernin;

— «Gosh!» kelâmını sarfettiği, vazifesi itibarile salâhiyetli bir şahsiyet tarafından bitişik odada kaydedilmiş.

Kaptanın Yedi Tepede mahfuz bulunan dosyasında «Gosh» kelimesi söyleniş tarihile beraber kayıtlıdır, hatta fikri sorulan bir mütehassıs tarafından verilen rapora bakılırsa; «Gosh», Fransızca «Gauche» olarak yazılan kelime değil, İngilizce «Vay anası» manasına gelen ve G, O. S, H şeklinde yazılan bir lâftan ibarettir.

Hovardalık sabahları sisli olur; Trotibern ancak ertesi günüdür ki gemiye afyon yükleyip Şanghaya hareket etti.

Her limanda izinler mühürler ve imzalarla yüklenen malların, Çinde işlenip San Fransiskoya müteveccihen hangi gizli anlaşmalar sayesinde vardıklarını belki bir gün anlatırım.

Banker Kung'un karısı ile iki hemşiresi bu meselede Çin sermayesinin menfaatlerini korudular mı?

San Fransiskonun hangi insanları haraca kesildi ve nasıl, (isimleri lâzım değil); iki çetenin, hangi makamları elde etmekle New-York civarında «Coney İsland» plajında dondurma kâğıtlarına sarılı kokain sattıklarını belki bir gün anlatırım.

Yedi Tepede Sait genel evin kapısını tekrar açtıramadı, o kış yapyalnız kaldı.

Artık duvarları yoklamak kâfi gelmiyordu, çıplak bacakların hırsını bilenler yalnızlığı artık ne yapsın?

Tek başına kalan fare lağımlardan fıçılara, fıçılardan direklere, direklerden minarelere çıkmış? Göklere tırmanmak isterken can verip düşer ve gece yağmuru onu yokuş aşağı sürüklerken köpekler bile müteessir olmazmış?

Zifiri Sait, akşam üstü kaçan trenlerin, uzaklaşan gemilerin böğürmelerini dinlerken bir farenin öldüğünü hisseder miydi?

Felâkete sebep olan bay manipülatörün sigarası mı? Leş kokulu afyonun bir mumla tutuşması mı? Ahmet efendi hıncını mı almıştı senelerden, depolardan dünyalardan? Yoksa Zifiri Said ansızın rüyalara ateş vermeği mi kararlaştırdı?

Ben bir gece Zifiri Saidi alevli kasaların tepesinde gördüm, fareler ona bir hükümdar paltosu şeklinde sarılmıştı, hepsi garip bir isyan şarkısı söylüyorlardı, afyondan bıkmışlardı.

— Nerede Bahar! diye bir çığlık kopardılar.

Yangının tesirleri hatırlardadır; gece deniz dibi pembeleşti, balıklar kıvılcım yağmurunu görmek için yükseklere doğru yüzdüler, dumanın efsane yükü itfaiyeleri şaşğın ve mütebessim yere serdi.

Afyon parlak altunî alevlerle yandı, bir orman dolusu alevlerle.

Duman dalgası şehri sardı, kuşlar gülerek deryaya düştü, şehir halkının anadan doğma denize girip asla dönmemek üzere yüzüp gittiği rivayeti dolaşır amma bunlar hep yalandır!

Yedi Tepe gemiye benzer, akşam üstü denizlere açılır, direkleri ışıkları ve insanları ile beraber sabahı arar.

Arzedebildim mi?

ABİDİN DİNO

DUA

Rabbicüğüm,
Şerefinle mütenasip
Bir kan akıtamadım.
Tek horozum bile yok
Namına harcıyacak.
Bana en büyük lûtfun olan
Şu kelleden
Kırk tel saç
Kurban ediyorum sana.
Emin ol ki adına;
Çarık ağızlı devler,
Kütük enseli mandalar
Çidem gibi bakireler
Ve bilmem daha neler...
Adamış olanlar
Kendi gövdelerinden
Bir tüy bile vermemişlerdir.
Ve kırk adet saçın duyurduğu,
İşkenceyi asla çekmemişlerdir.
Bense Rabbicüğüm!
Ezayı kendi vücuduma
Tatbik ediyorum.
Memnun olacağını zannederim.
Bu kulun cemalini arzular.

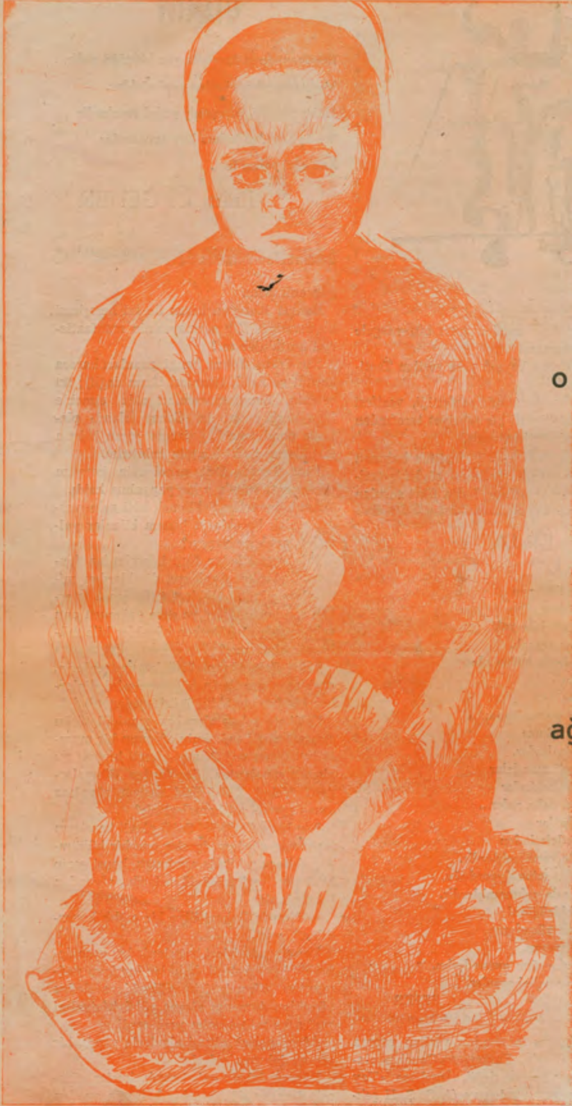
SEFER

ODAM

Büyükannemin üzerinde yün büktüğü sedir,
Ve pençereden görülen ayni ufuklar.
Halılar ki değiştirmemiş yerini senelerdir
Ve üç nesilden kalma boy aynasında;
Beli eğri yalnız ben.

Emin ÜLGENER

Resim: Bedri Rahmi

SİDHARTA

niyagrodhâ

koskoca bir ağaç görüyorum

ufacık bir tohumda

o ne ağaç ne tohum

om mani padme hum (3kere)

sidharta buddha

ben bir meyvayım

ağacım âlem

ne ağaç ne meyva

ben bir denizde eriyorm

om mani padme hum (3 kere)

Asaf Hâlet Çelebi